

Poročilo s pred-testa

Maribor, 23.10.2022

Andrej Naterer,

Miran Lavrič,

Monika Lamot,

Danijela Lahe,

Alja Lipavec Oštir

REPUBLIKA SLOVENIJA
SLUŽBA VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA RAZVOJ
IN EVROPSKO KOHEZIJSKO POLITIKO

PreseNEETi se

Vsebina

Poročilo s fokusnih skupin pri projektu PreseNEETi se	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Uvodne metodološke ugotovitve	4
2. Kvantitativni rezultati	5
2.1 Preliminarne analize manjkajočih vrednosti	5
2.2. Rezultati pred testnega vprašalnika	9
2.2.1 Sociodemografske značilnosti	9
2.2.2 Socialnoekonomske značilnosti	14
2.2.3 Psihosocialne značilnosti	16
2.2.4 Izobraževanje in zaposlovanje	18
2.2.5 Priložnosti in odnos do iskanja zaposlitve	23
2.2.6 Samoocenjene veščine	25
2.2.7 Zdravje	28
2.2.8 Težnje in stališča	29
2.3 Kvalitativni rezultati	30
2.3.1 Percepcije generalnih težav s trenutno situacijo	31
2.3.2 Percepcije specifičnih težav statusa NEET	37
2.3.3 Predlogi rešitev	40
3 Sklep s priporočili	43

Pričujoče poročilo temelji na Vodilih za fokusne skupine v projektu “PreseNEETi se”, ki so bila oblikovana na podlagi enega od osnovnih projektnih ciljev in sicer:

»/.../ priprava metodologije za identifikacijo osnovnih karakteristik in potreb populacije NEET skupaj z raziskovalci z UM, s čimer bo ZRSZ dobil orodje za zgodnjo intervencijo«

Poročilo vsebuje analizo podatkov zbranih v izvajanja pred-testov z mladimi iz populacije NEET. Pred-testi so bili izvedeni v petih fokusnih skupina in sicer v Mariboru (25.8.2022) in Celju (21.7.2022 in 26.8.2022), v analizo pa so vključeni tudi spletnega vprašalniki, ki so ključni del postopka testiranja.

1 Uvodne metodološke ugotovitve

Izvajanje testiranja je temeljilo na legitimni in ustrezno prilagojeni znanstveno-raziskovalni metodi, kljub temu pa je bilo v kontekstu te populacije izjemno oteženo. Kot prvo se je pokazalo, da je *ustrezna koordinacija vseh relevantnih udeležencev skoraj nemogoča*. Glavne težave v fazi organizacije fokusnih skupin so se nanašale na (1) usklajevanje urnikov vseh udeležencev, (2) njihovo incentivizacijo in (3) resnost glede potrjene udeležbe. Kot primer lahko navedemo fokusno skupino, v Mariboru (25.8.2022), ki je bila dvakrat prestavljena zaradi nezadostne udeležbe, kljub temu, da so jo udeleženci potrdili.

Na metodološki ravni se je pokazalo tudi, da za pripadnike te populacije obstajajo *močne omejitve na jezikovno-komunikacijski ravni*. Kot konstanta se namreč na vseh fokusnih skupinah pojavlja problem izjemno omejenega, nejasnega in ne-elokventnega izražanja. Razen nekaterih izjem so predstavniki te populacije izražali svoje mnenje na podlagi dolgih in poglobljenih vprašanj moderatorja, dodatnih pojasnil, namigov in drugih oblik verbalne pomoči. Njihovi odgovori so bili običajno izraženi bodisi s kratkim *da* ali *ne* oziroma brez vsebinske globine, ki je potrebna za analizo kompleksnosti stališč udeležencev v fokusni skupini. Nekateri so se tudi izogibali resnemu sodelovanju v diskusiji, ki je osnovni predpogoj za uspešno izvedbo fokusne skupine, bodisi zaradi jezikovnih preprek ali pa socialne anksioznosti, s katero se spopadajo. Omenjene težave niso povzročile zgolj težave v fazi zbiranja podatkov, ampak posledično tudi v fazi analize.

Kot neprimerna metoda zbiranja podatkov se je pokazala tudi metoda uporabe spletne ankete. Od 32 zbranih pred-testnih vprašalnikov je bilo za analizo primernih zgolj 26. Izločeni so bili tisti, ki niso bili izpolnjeni v celoti oziroma tisti, za katere sta moderator in asistent utemeljeno ocenila, da jih je potrebno izločiti. Kot primer lahko navedemo vprašalnik, ki ga je izpolnjevala ena od udeleženk. Za izpolnitev vprašalnika je potrebovala kljub pomoči asistenta in moderatorja fokusne skupine pri

interpretaciji vprašanj, odgovarjala je kljub temu, da ne vprašanj, ne odgovor ni razumela, za reševanje pa je porabila približno 45 minut, čeprav je anketo mogoče rešiti v 15 minutah.

Na podlagi navedenega lahko torej oblikujemo sklep, da je *fokusna skupina manj primerna metoda za tovrstno raziskovanje populacije NEET. Nedvomno so metode, kot je globinski intervju oziroma druge metode z individualno orientacijo primernejše.*

2 Kvantitativni rezultati

Ta del poročila temelji na analizi veljavnih vprašalnikov, ki so bili zbrani v fazi pred-testiranja

2.1 Preliminarne analize manjkajočih vrednosti

Pred analizo podatkov smo preverili delež manjkajočih podatkov pri samoocenjevanju veščin, spletnih aktivnosti in lestvicah iskanja zaposlitve. Ugotavljamo, da pri nobeni od obravnavanih spremenljivk, delež manjkajočih vrednosti ne presega 32 %, zato smo spremenljivke vključili v nadaljnjo analizo, izločili pa smo anketirance z manjkajočo vrednostjo. Ob natančnejšem pregledu smo ugotovili, da je delež manjkajočih vrednosti pri nekaterih spremenljivkah nekoliko višji.

Tabela 1 prikazuje spremenljivke, povezane z aktivnostmi iskanja zaposlitve. Pri dveh spremenljivkah je delež manjkajočih vrednosti najvišji, in sicer 17,9 %; to sta spremenljivki 'Izpolnil sem prijavo za službo' in 'Imel sem razgovor za službo'. V tabeli 2 so predstavljene spremenljivke, ki se nanašajo na izogibanje brezposelnosti. Največji delež manjkajočih vrednosti sta imeli spremenljivki »Sprejeti slabše plačano delo« (32,1 %) in »Sprejeti delo v oddaljenem kraju« (25 %). V tabeli 3 je najvišji delež manjkajočih vrednosti 21,4 % in je bil ugotovljen pri dveh spremenljivkah » Družini/prijateljem sem povedal, da iščem službo« in »Vprašal sem ljudi, ki jih poznam, ali poznajo koga z informacijami v zvezi z delom«. Lestvica samoocenjenih sposobnosti je predstavljena v tabeli 4. Ugotovili smo, da je največ manjkajočih vrednosti (MV) na tej lestvici; 3 spremenljivke so imele delež manjkajoče vrednosti 32,1 %, 1 spremenljivka je imela MV 25 %; 5 spremenljivk je imelo MV 21,4 %, 5 spremenljivk pa 17,9 %. Spremenljivke, ki so ocenjevale spletne aktivnosti, so vključevale štiri spremenljivke z manjkajočimi vrednostmi v razponu od 17,9 % do 32,1 %. Nazadnje so bili ugotovljeni večji deleži manjkajočih vrednosti pri vseh treh spremenljivkah, ki ocenjujejo spletne spretnosti (> 17,9 %).

Potrebno je izpostaviti dve pomembni metodološki vprašanji, povezani z manjkajočimi vrednostmi (MV). Prvič, obstaja možnost, da so lahko manjkajoče vrednosti posledica nerazumevanja izjav in/ali vprašanj. Natančneje, odgovor "ne vem/ne želim odgovoriti" je bil izmerjen kot en odgovor, tako da

ne moremo trditi, ali so bili manjkajoči podatki posledica 1) anketiranca, ki ni želel odgovoriti na vprašanje ali 2) respondent ne razume vprašanja. Poleg tega je lahko višji odstotek MV na spletni lestvici večšin posledica pomanjkanja omenjenih večšin. To je skladno s prejšnjimi študijami, ki so pokazale, da NEET nimajo IKT in spletnih spretnosti. Podobno bi lahko pojasnili samoocenjene veščine, saj nekatere študije kažejo, da NEET nimajo mehkih veščin itd.

Tabela 1

Spremenljivke, povezane z dejavnostmi iskanja zaposlitve.

	n	M	SD	Manjkajoče vrednosti	
				n	%
Na internetu ali v časopisu sem iskal/a možne priložnosti za delo.	24	3,33	1,465	4	14,3
Poslal/a sem svoj življenjepis potencialnim delodajalcem	24	2,79	1,532	4	14,3
Izpolnil/a sem prijavo za službo	23	2,17	1,435	5	17,9
Imel/ sem razgovor s potencialnim delodajalcem	23	2,00	1,000	5	17,9
S sorodniki/prijatelji/znanci sem govoril/a o možnih priložnostih za delo	25	3,16	1,313	3	10,7
Kontaktiral/a sem zaposlitvene agencije ali zavod za zaposlovanje	24	2,42	1,283	4	14,3
Na neformalni način sem poskusil/a spoznati predstavnike potencialnega delodajalca	25	5,36	19,532	3	10,7
S pomočjo poznanstev sem pridobil/a "notranje" informacije o priložnostih za zaposlitev pri potencialnem delodajalcu	24	1,67	0,868	4	14,3
Govoril/a sem s prejšnjimi delodajalci/sodelavci o možnih priložnostih za delo	24	1,67	0,702	4	14,3

Opomba . N = 28.

Tabela 2

Spremenljivke v zvezi z izogibanjem brezposelnosti.

	n	M	SD	Manjkajoče vrednosti	
				n	%
Sprejeti delo, ki zahteva nove veščine in znanja	23	3,91	1,125	5	17,9
Sprejeti nižji položaj za nižje plačilo	19	3,05	1,311	9	32,1
Sprejeti začasno zaposlitev	23	3,96	0,767	5	17,9
Sprejeti delo v oddaljenem kraju	21	3,05	1,396	7	25,0
Ustanoviti lastni s.p./ podjetje	24	3,08	1,501	4	14,3
Delati kot prostovoljec	23	2,57	1,590	5	17,9

Opomba . N = 28.

Tabela 3

Aktivnosti iskanja zaposlitve, povezane s socialnim kapitalom.

	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	Manjkajoče vrednosti	
				<i>n</i>	%
Pripravil/a sem natančen seznam vseh ljudi, ki bi mi lahko pomagali pri iskanju zaposlitve	23	1,70	1,363	5	17,9
Sorodnikom, prijateljem ali znancem sem povedal/a, da iščem zaposlitev	22	3,45	1,654	6	21,4
Ljudi, ki jih poznam, se vprašal/a, če poznajo koga, ki ima informacije o možni zaposlitvi zame	22	3,50	1,711	6	21,4

Opomba . N = 28.

Tabela 4

Spremenljivke, ki se nanašajo na samoocenjene spretnosti.

	n	M	SD	Manjkajoče vrednosti	
				n	%
Obvladovanje lastnega temeljnega strokovnega področja	19	4,05	1,393	9	32,1
Sposobnost nastopanja v javnosti	19	2,79	1,512	9	32,1
Sposobnost učinkovitega prenašanja informacij v pogovoru	22	3,68	1,492	6	21,4
Sposobnost pisanja poslovnih dopisov	22	3,77	1,445	6	21,4
Sposobnost pisanja/priprave strokovnih poročil	22	3,64	1,620	6	21,4
Sposobnost dela v skupinah	23	4,30	1,428	5	17,9
Sposobnost obvladovanja konfliktnih situacij	22	3,82	1,868	6	21,4
Sposobnost vodenja ali usklajevanja dejavnosti	21	4,14	1,652	7	25,0
Pogajalske sposobnosti	19	3,53	1,611	9	32,1
Obvladovanje osnovnih nalog z uporabo računalnika	23	4,57	1,619	5	17,9
Obvladovanje slovenskega jezika	24	4,67	1,659	4	14,3
Obvladovanje angleškega jezika	25	3,96	1,670	3	10,7
Obvladovanje nemškega jezika	25	2,44	1,660	3	10,7
Obvladovanje drugega tujega jezika	24	2,58	1,501	4	14,3
Obvladovanje osnovnih matematičnih operacij	24	3,46	1,444	4	14,3
Sposobnost hitrega branja in razumevanja	24	4,50	1,216	4	14,3
Sposobnost analitičnega razmišljanja	23	4,04	1,846	5	17,9
Sposobnost strateškega načrtovanja	23	3,78	1,783	5	17,9
Sposobnost hitrega pridobivanja novega znanja	24	4,67	1,308	4	14,3
Sposobnost oblikovanja novih idej in rešitev	24	4,17	1,341	4	14,3
Sposobnost obvladovanja stresa	24	3,50	1,668	4	14,3
Sposobnost ohranjanja pozitivnega odnosa do dela	25	4,36	1,350	3	10,7
Sposobnost učinkovite priprave prošnje za delo	23	4,04	1,296	5	17,9
Sposobnost pozitivne samopredstavitve na razgovoru	22	3,73	1,316	6	21,4
Sposobnost izpolnjevanja obrazcev	23	4,57	0,992	5	17,9

Opomba . N = 28.

Tabela 5

Spremenljivke, ki se nanašajo na spletne dejavnosti.

	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	Manjkajoče vrednosti	
				<i>n</i>	%
Gledam filme	25	2,64	1,777	3	10,7
Gledam ali nalagam videoposnetke (npr. YouTube)	25	2,12	1,641	3	10,7
Igram igre	24	1,42	1,792	4	14,3
Berem časopise ali revije	25	1,40	1,581	3	10,7
Delam stvari, povezane z iskanjem zaposlitve	24	2,75	1,511	4	14,3
Delam stvari, povezane z lastnim izobraževanjem	22	2,45	2,041	6	21,4
Opravljam kakršnokoli pridobitno dejavnost	19	2,05	2,321	9	32,1
Čas preživljam na spletnih straneh za socialno mreženje	24	2,25	1,917	4	14,3
Opravljam spletne nakupe	23	1,74	1,657	5	17,9
Pišem lastna mnenja/stališča na družbenih omrežjih, forumih ali blogih	23	0,43	1,343	5	17,9

Opomba . N = 28.

Tabela 6

Spremenljivke, ki se nanašajo na samoocenjene spletne spretnosti.

	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	Manjkajoče vrednosti	
				<i>n</i>	%
Zelo hitro filtriram veliko število zadetkov	23	2,70	1.460	5	17,9
Ocenim, ali je spletna vsebina verodostojna in vredna zaupanja	23	2,87	1,014	5	17,9
Razumem izzive, ki so povezani z digitalnim odtisom	21	2,90	1,221	7	25,0
Delam sočasno z drugimi na isti datoteki z uporabo storitev v oblaku	21	2,29	1,309	7	25,0
Ustvarjam spletne strani ali bloge z namenskimi spletnimi storitvami	22	1,45	1,101	6	21,4

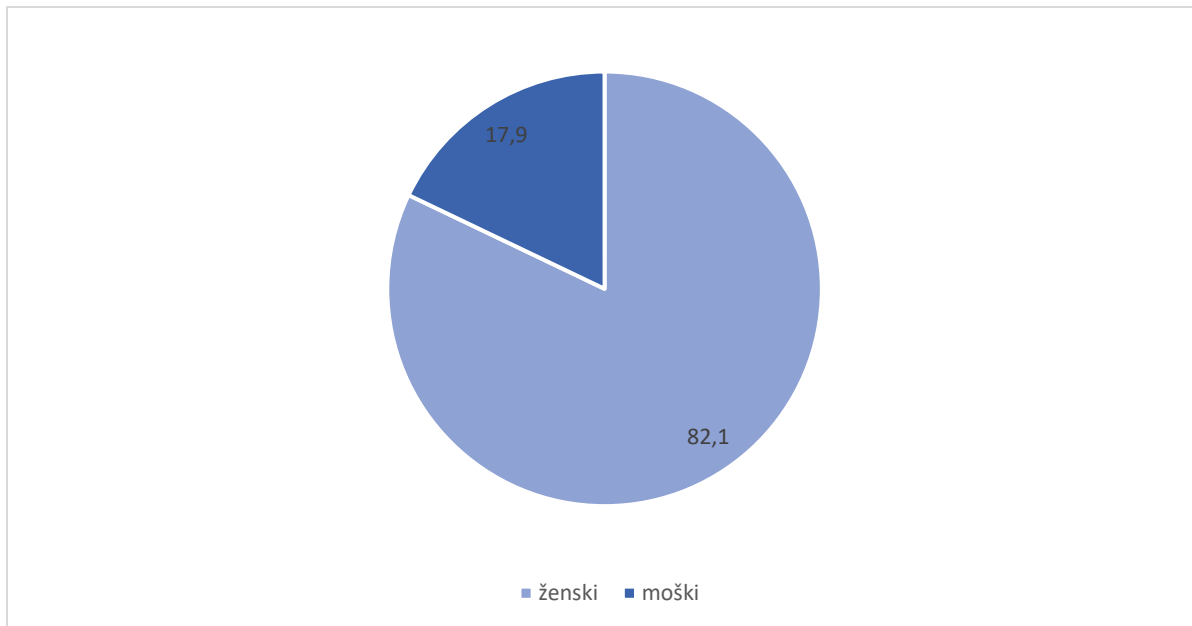
Opomba . N = 28.

2.2.Rezultati pred testnega vprašalnika

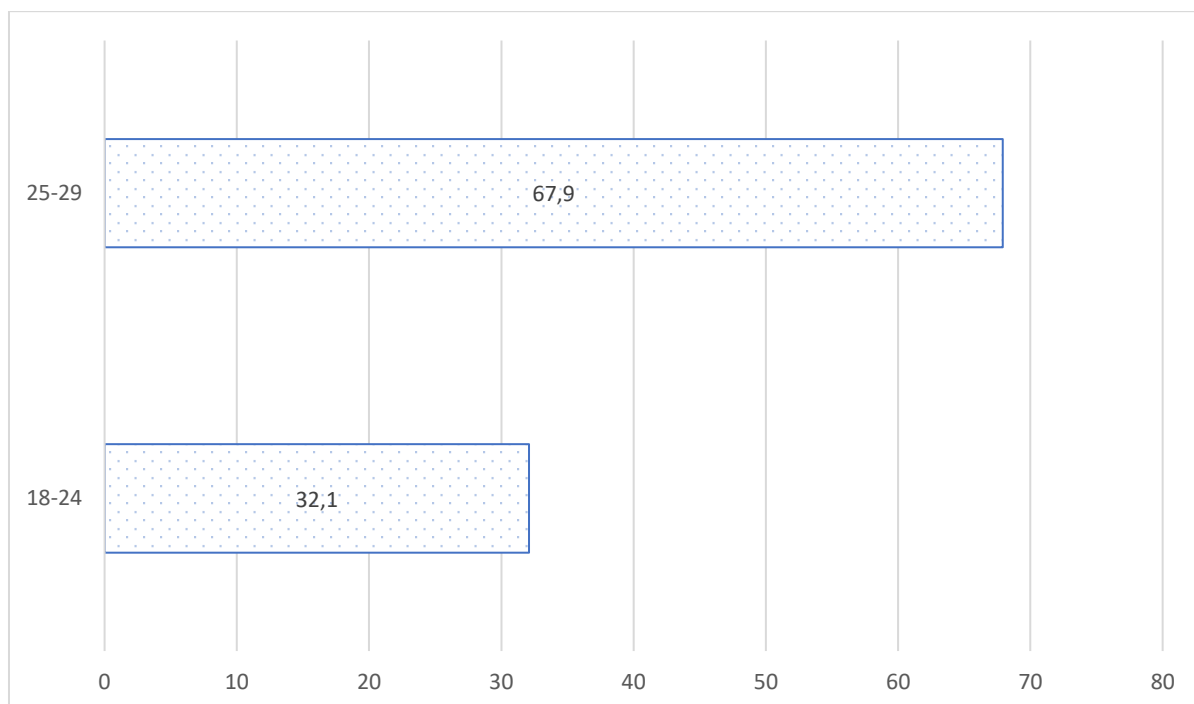
2.2.1 Sociodemografske značilnosti

Slika 1 prikazuje odstotno porazdelitev vzorca po spolu. Opažamo, da je večina mladih NEET, ki sodelujejo v raziskavi in projektu, žensk (82,1 %). Povprečna starost udeležencev je 25,54 let (SD = 3,24) (rezultati niso prikazani v tabeli). Starost je bila razdeljena v dve starostni skupini, od 18 do 24 let in od 25 do 29 let (slika 2). V skladu s preteklo literaturo smo ugotovili, da je bila večina mladih NEET starih med 25 in 29 let (67,9 %).

PreseNEETi se

Slika 1. Sestava vzorca po spolu (%).

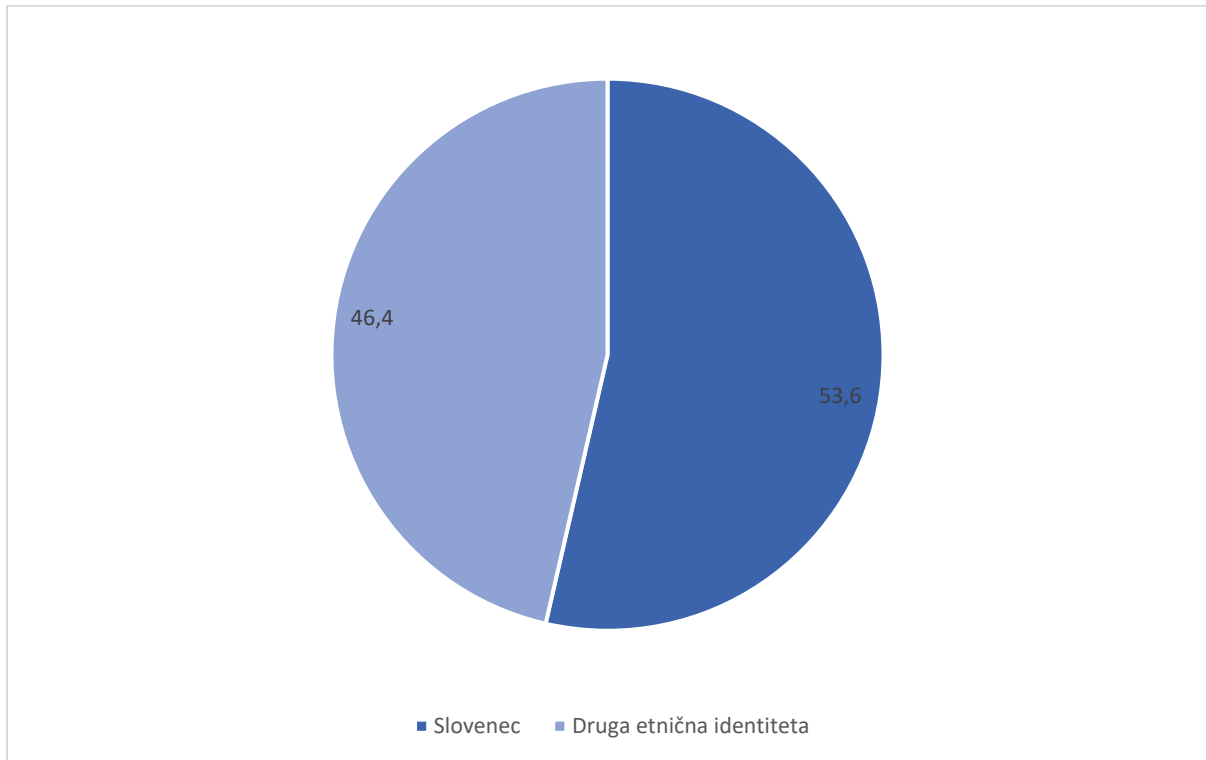

Slika 2. Sestava vzorca po starostnih skupinah (%).

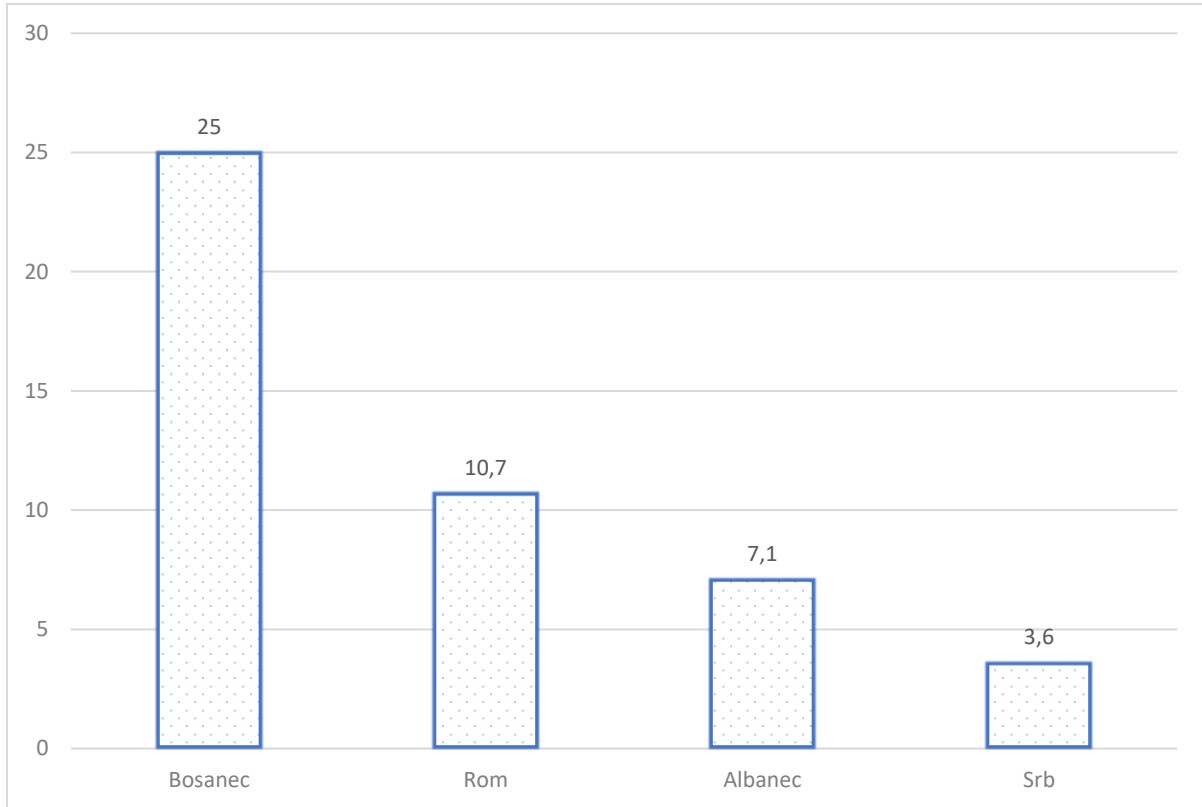
Ker so prejšnje študije pokazale, da ima priseljsko ozadje mladih pomembno vlogo pri njihovem članstvu v skupini NEET, smo preučili tudi etnično identiteto udeležencev (slika 3). Ugotavljamo, da je vzorec relativno enakomerno porazdeljen glede na to, ali se dojemajo kot Slovenci (53,6 %) ali navajajo drugo etnično identiteto (46,4 %). Preverili smo tudi, s katero etnično identiteto se udeleženci

identificirajo (slika 4). Največ jih je izjavilo, da so Bosanci (25 %), sledijo Romi (10,7 %), Albanci (7,1 %), najmanj pa je Srbov (3,6 %).

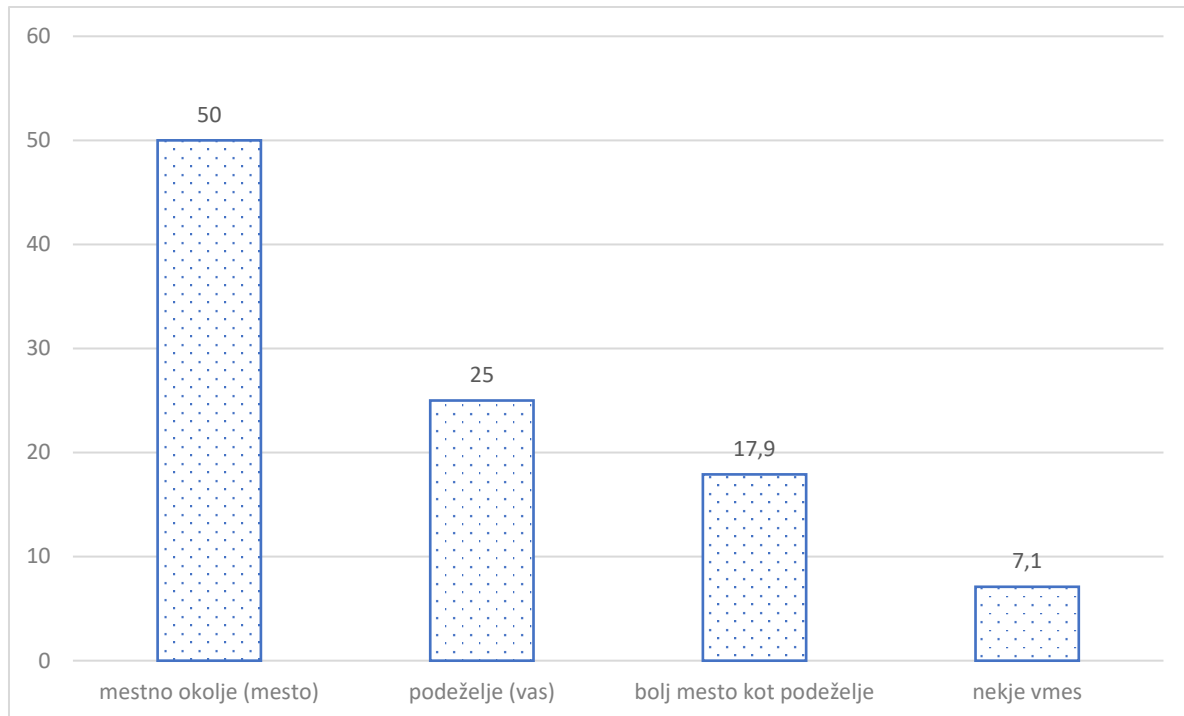

Slika 3. Sestava vzorca glede na narodnost (%).

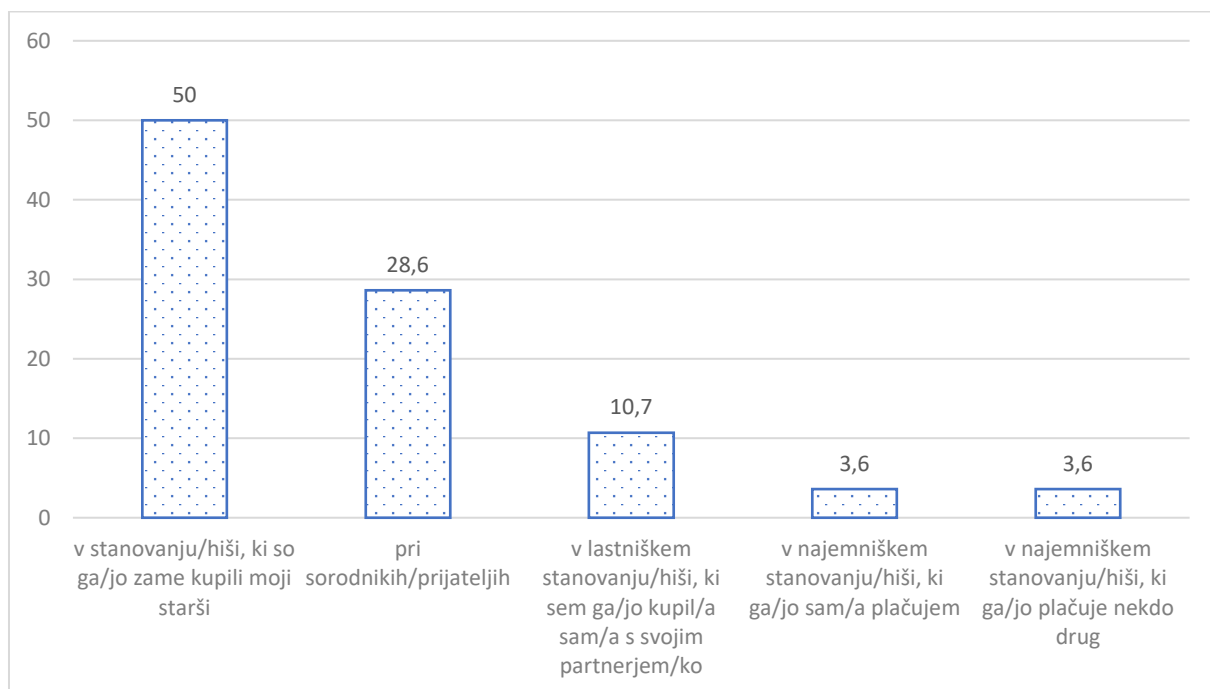

Slika 4. Sestava vzorca glede na poročano narodnost (%).

Slika 5 prikazuje okolje, iz katerega prihajajo udeleženci. Največ udeležencev prihaja iz urbanega okolja (50 %), sledijo udeleženci, ki prihajajo iz bolj ruralnega okolja (25 %). Preučili smo tudi njihov stanovanjski položaj (slika 6) in ugotovili, da večina mladih NEET (50 %) živi v stanovanju ali hiši, ki so jo kupili starši, sledijo pa tisti, ki živijo v najetem stanovanju (25 %). 3,6 % jih živi pri starših/prijateljih.

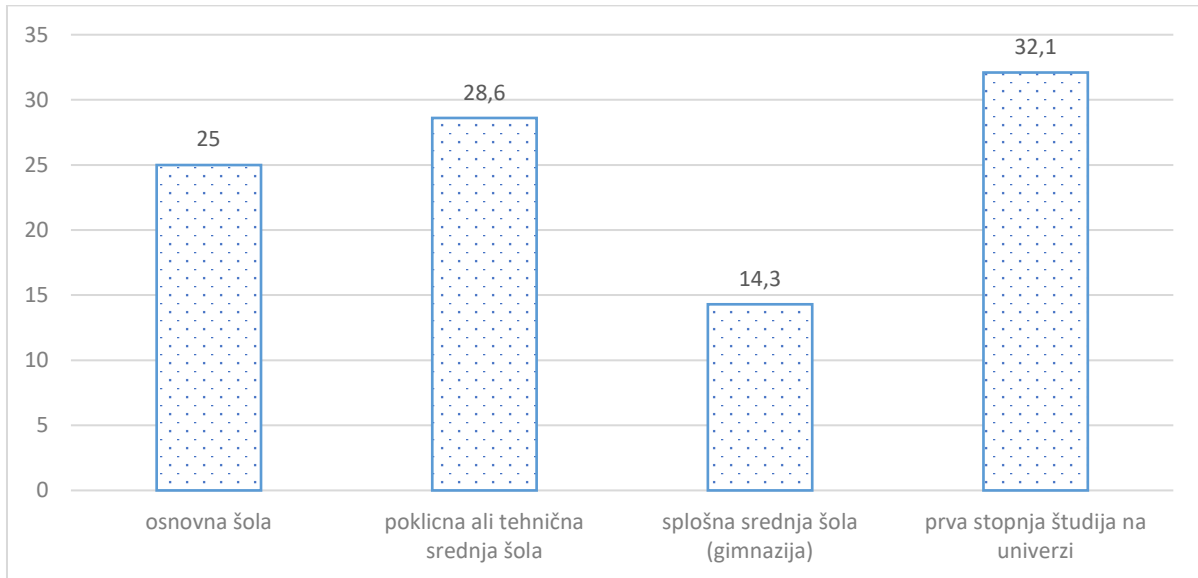
Slika 5 . Vrsta bivalne površine (%).

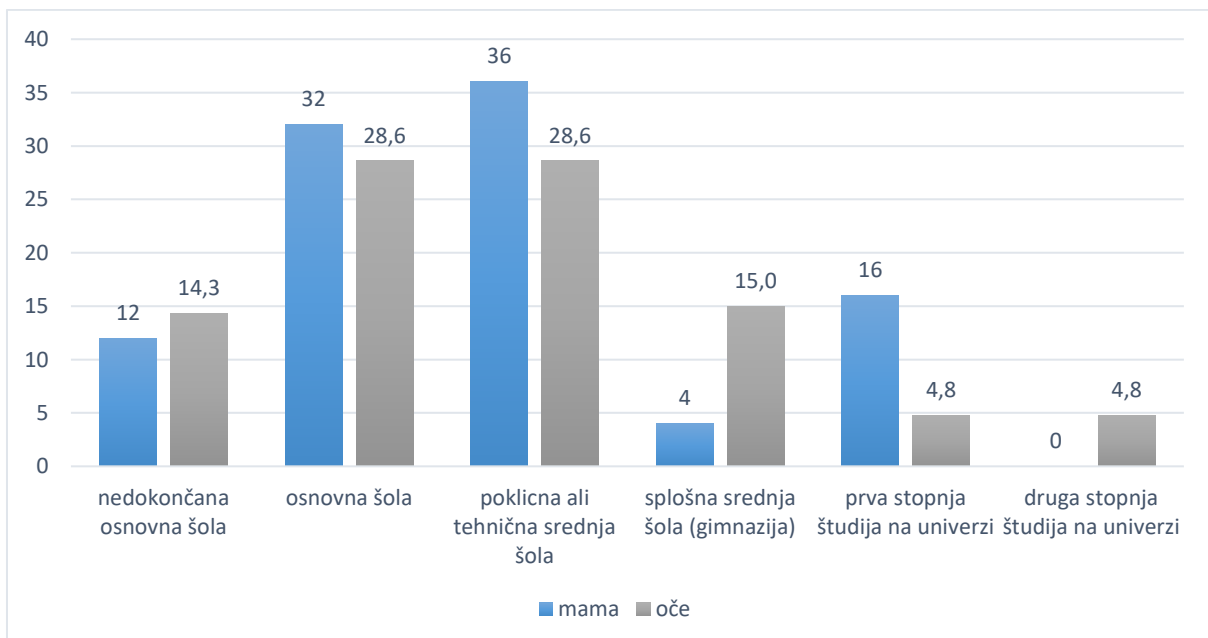
Slika 6 . Stanovanjsko naselje (%).

2.2.2 Socialnoekonomske značilnosti

Nadalje smo preučili socialno-ekonomsko ozadje anketirancev. Iz slike 7 je razvidno, da ima največ anketirancev diplomu (32,1 %), sledi jim srednješolska izobrazba; 28,6 % jih ima dokončano tehnično šolo in 14,3 % srednjo šolo (gimnazijo). Če pogledamo izobrazbeno raven staršev (slika 8), je razvidno, da ima večina staršev končano osnovno šolo in srednjo (tehnično) šolo.

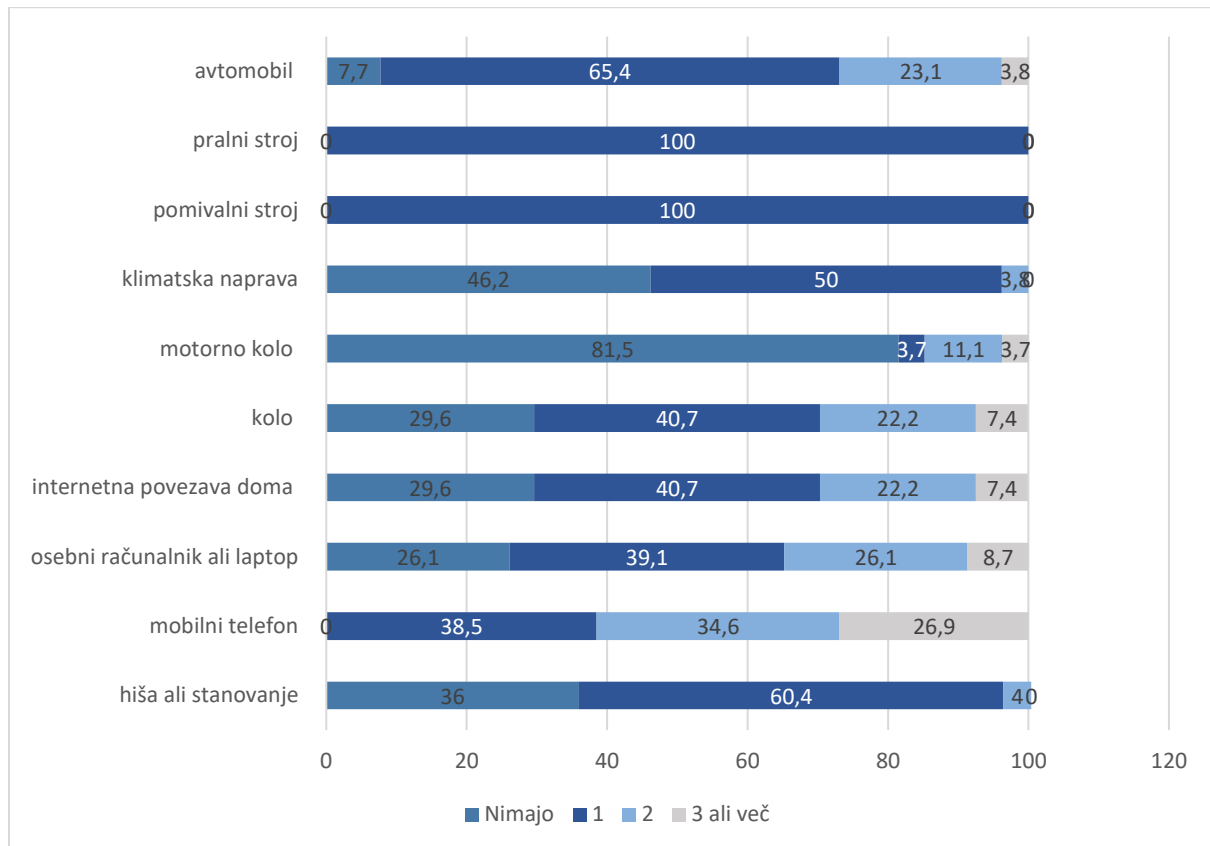

Slika 7 . Izobrazba respondenta (%).

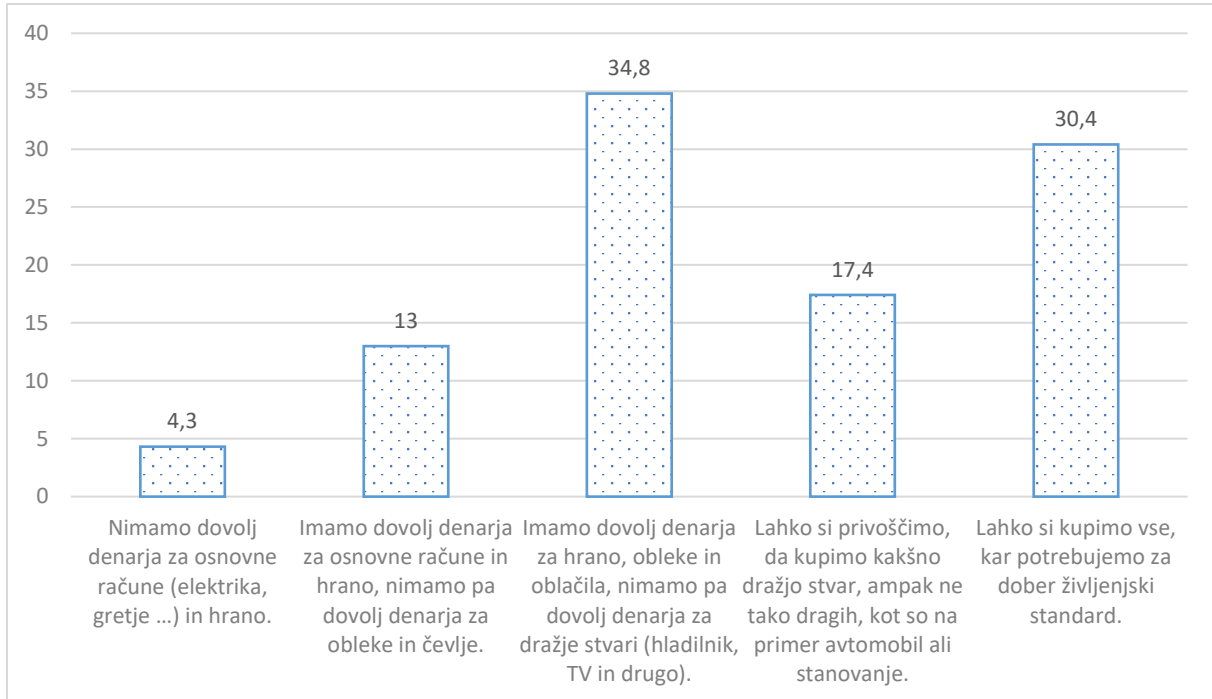
Slika 8 . Izobrazba staršev (%).

Poleg tega nas je zanimal materialni položaj gospodinjstev anketiranih (Slika 9). Anketirance smo spraševali o različnih lastništvu njihovega gospodinjstva (slika 9). Vsi anketiranci so poročali, da imajo pralni in pomivalni stroj. 65,4 % jih ima avto, 50 % klimatsko napravo, 40,7 % jih je navedlo, da imajo kolo in da imajo dostop do interneta. 60,4 % jih je navedlo, da imajo v lasti hišo ali stanovanje.

Slika 9 . Lastništvo gospodinjstev (%).

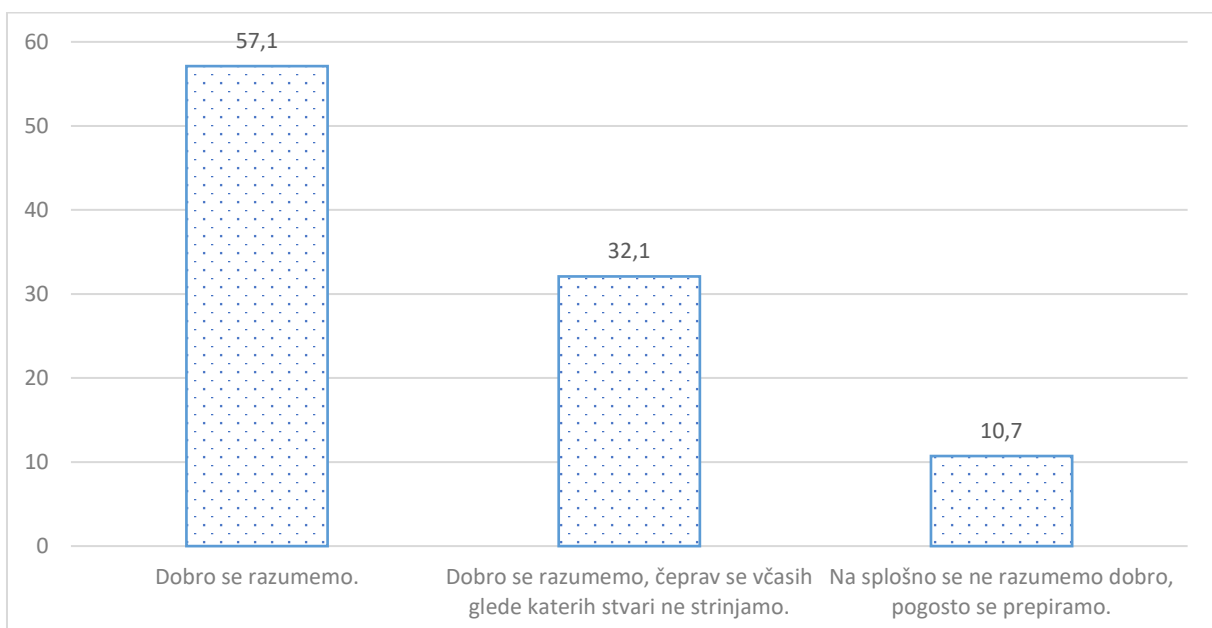
Anketirance smo prosili tudi, da ocenijo svoj ekonomski položaj (slika 10). 34 % jih je navedlo, da imajo dovolj za osnovne potrebe, vendar premalo za drage stvari. 30,4 % jih je navedlo, da je ekonomski položaj njihovega gospodinjstva dober (lahko si privoščijo dražje stvari itd.). Le 4,3 % jih je reklo, da nimajo dovolj za račune, kar kaže na gospodarsko stisko, nadaljnjih 13 % pa jih je reklo, da lahko plačajo račune, vendar si ne morejo privoščiti oblačil.

Slika 10 . Samoocena ekonomskega položaja njihovega gospodinjstva (%).

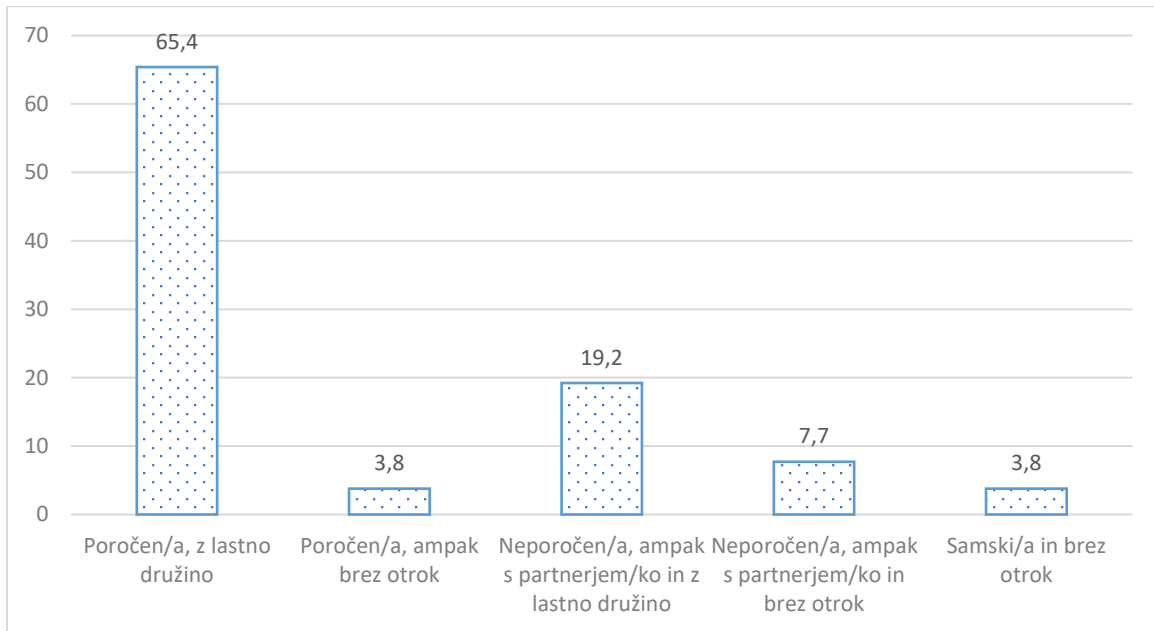
2.2.3 Psihosocialne značilnosti

Ugotovili smo, da ima več kot polovica NEET (57,1 %) dober odnos z družino, medtem ko jih je le manjšina (10,7 %) dejala, da njihov odnos z družino ni dober in da se pogosto prepirajo.

Slika 11 . Poročana kakovost odnosa z družino (%).

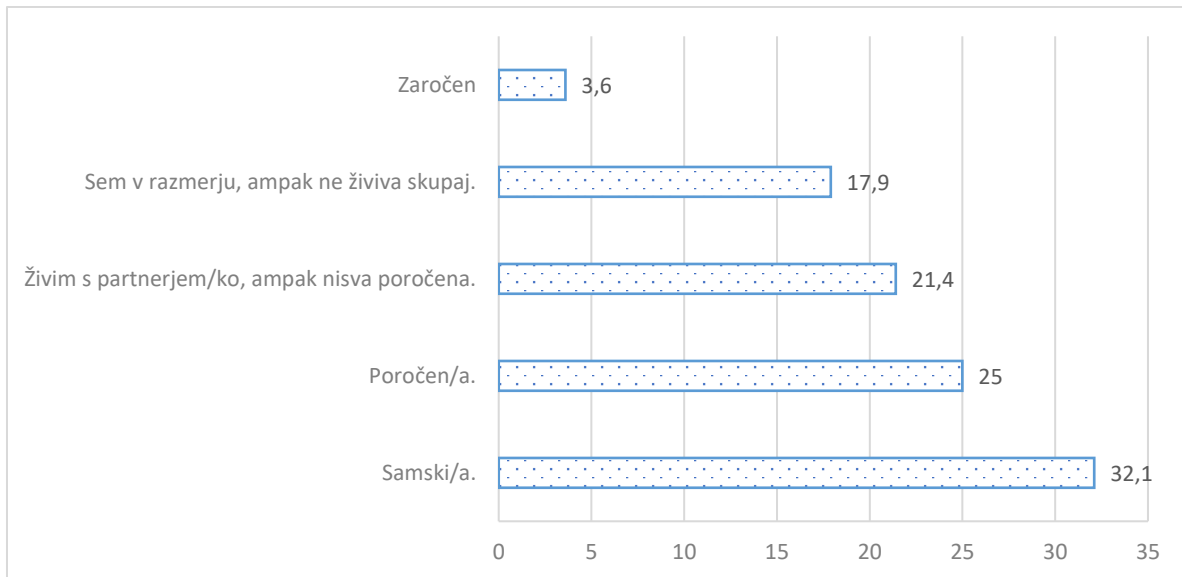
Slika 12 NEET prikazuje prihodnje želje mladih v zvezi z njihovimi romantičnimi zvezami. Velika večina anketirancev je poročala, da se v prihodnosti vidijo poročeni in da imajo družino (65,4 %). 3,8 % jih je navedlo, da želijo biti poročeni brez otrok, 19,2 % pa, da želijo biti v zvezi (ne nujno poročeni) z otroki. Samo 3,8 % jih je navedlo, da se v prihodnosti vidijo samski in brez otrok.

Slika 12 . Prihodnje želje glede romantičnih odnosov (%).

Slika 13 prikazuje trenutno stanje (partnerskega) razmerja anketiranca. 32,1 % je samskih, 25 % poročenih, 21,4 % jih živi s partnerjem (neporočenih), 17,9 % pa jih je navedlo, da imajo partnerja, s katerim ne živijo.

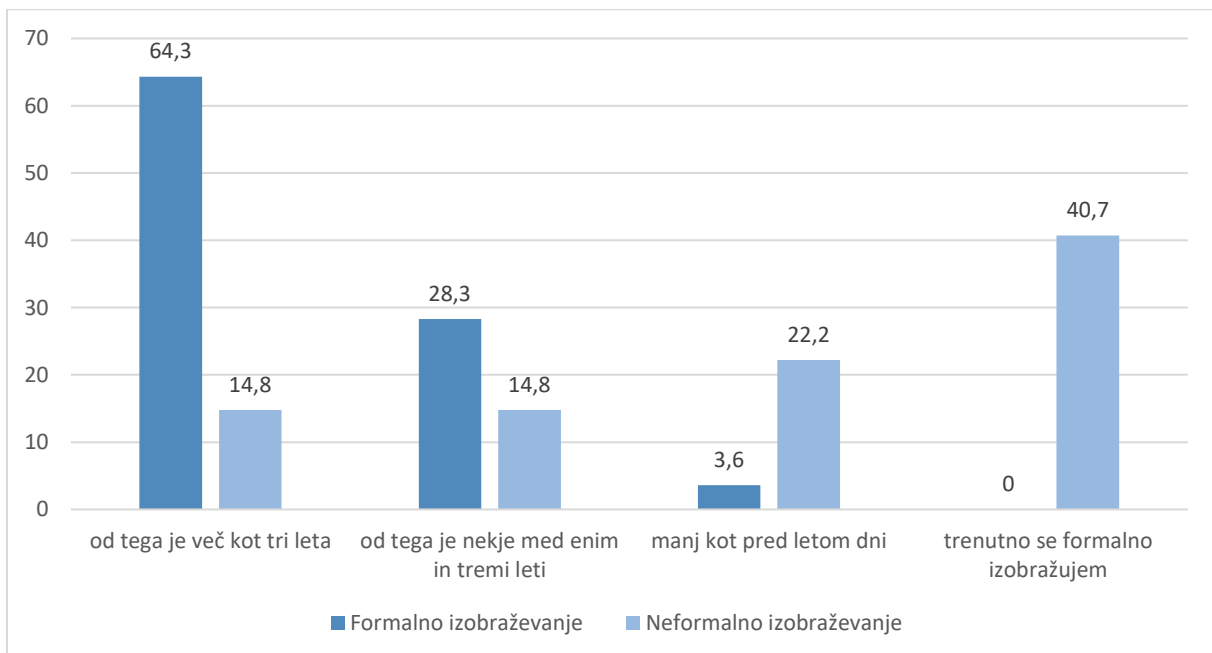
PreseNEETi se

Slika 13 . Status razmerja anketiranca (%).

2.2.4 Izobraževanje in zaposlovanje

Večina anketirancev (64,3 %) se je nazadnje formalno izobraževala pred več kot tremi leti, zanimivo pa je, da jih je 40,7 % odgovorilo, da se nikoli niso udeležili neformalnega izobraževanja (Slika 14).

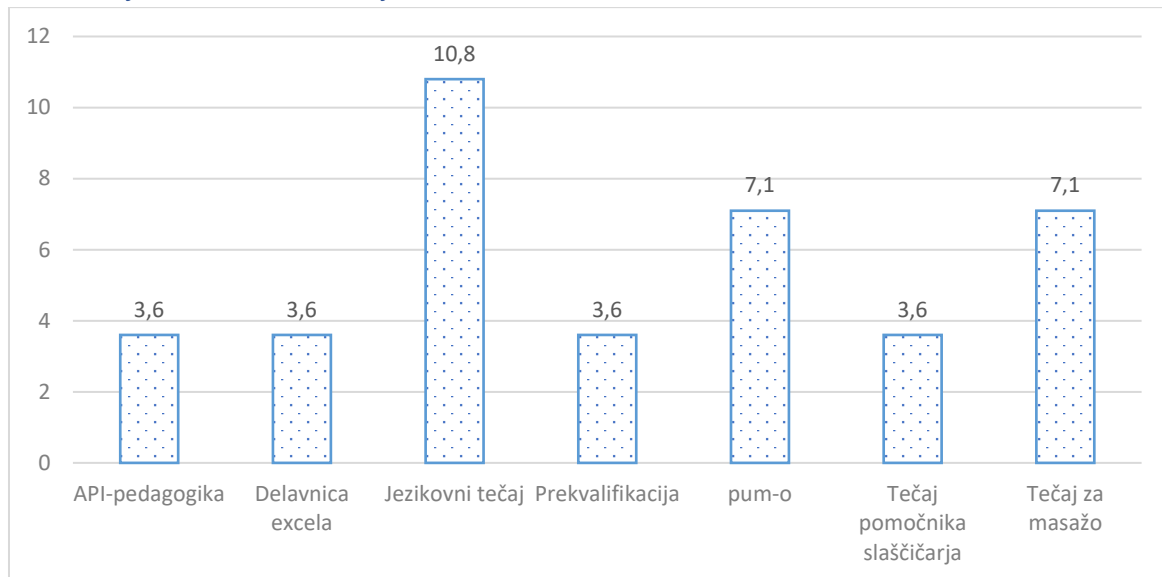

Slika 14 . Udeležba v formalnem in neformalnem izobraževanju (%).

Tiste, ki so povedali, da so se udeležili neformalnega izobraževanja, smo prosili, da povedo, katerega neformalnega izobraževanja so se udeležili (slika 15). 10,8 % jih je navedlo jezikovne tečaje, 7,1 % jih je povedalo, da so sodelovali v programu PUM-O.

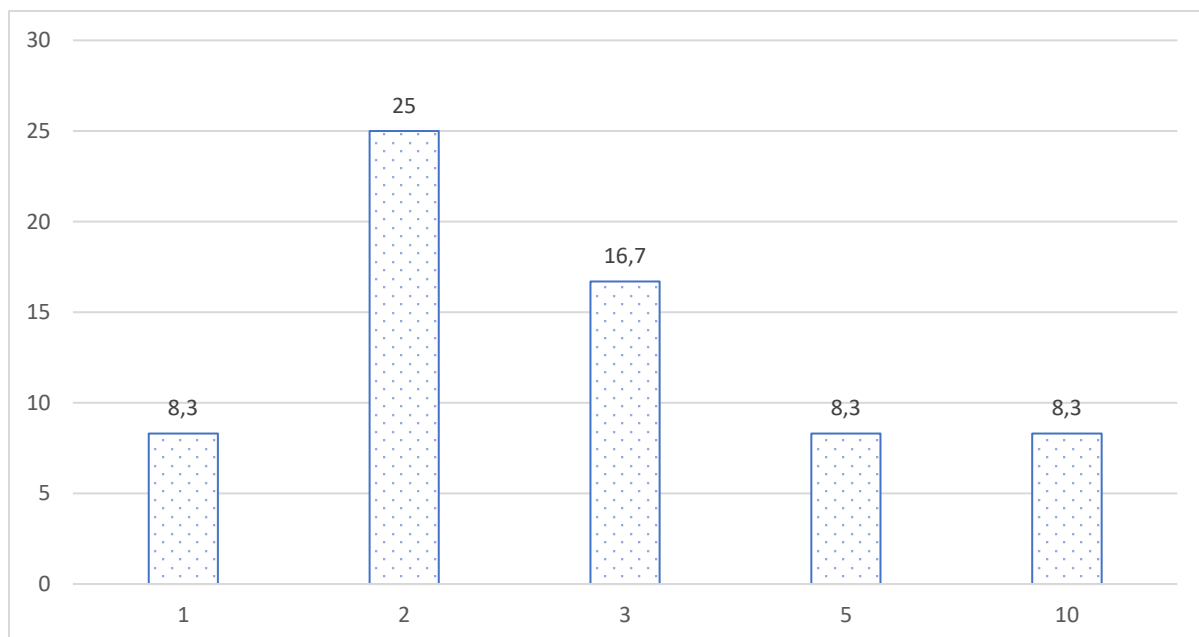
2.2.4.1 Neformalno izobraževanje

Slika 15 . Prijavljeno neformalno izobraževanje (udeležba na tečajih itd.) (%).

Anketirance smo nadalje vprašali, koliko neformalnih tečajev, dejavnosti itd. so obiskali (slika 16).

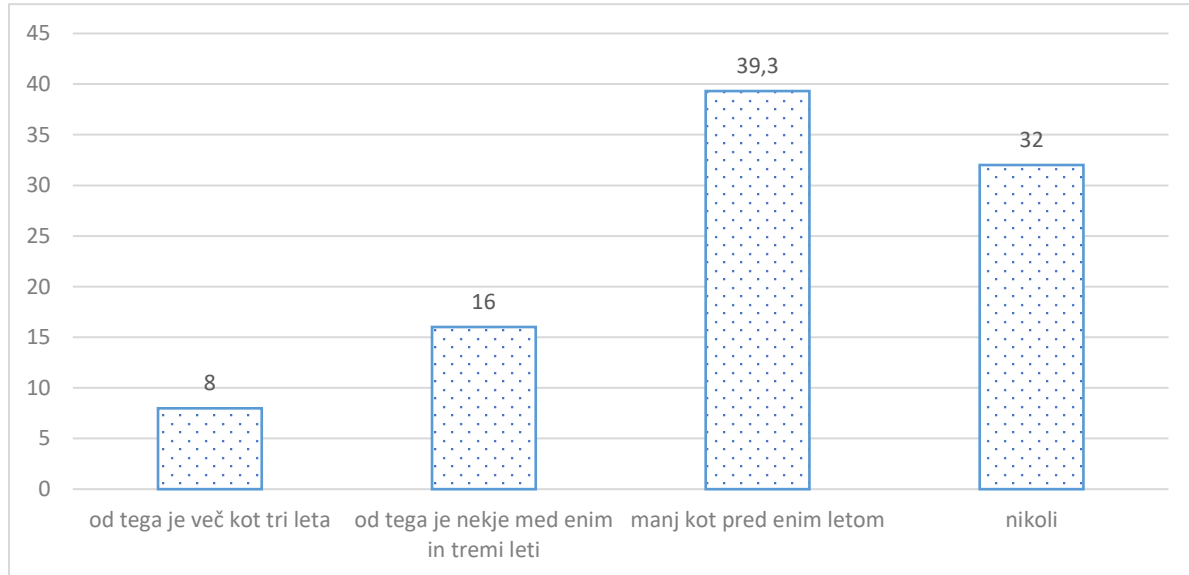
Največ (25 %) jih je prijavilo dve dejavnosti, sledile so tri dejavnosti (16,7 %).

Slika 16 . Število neformalnih dejavnosti, v katerih so sodelovali anketiranci (%).

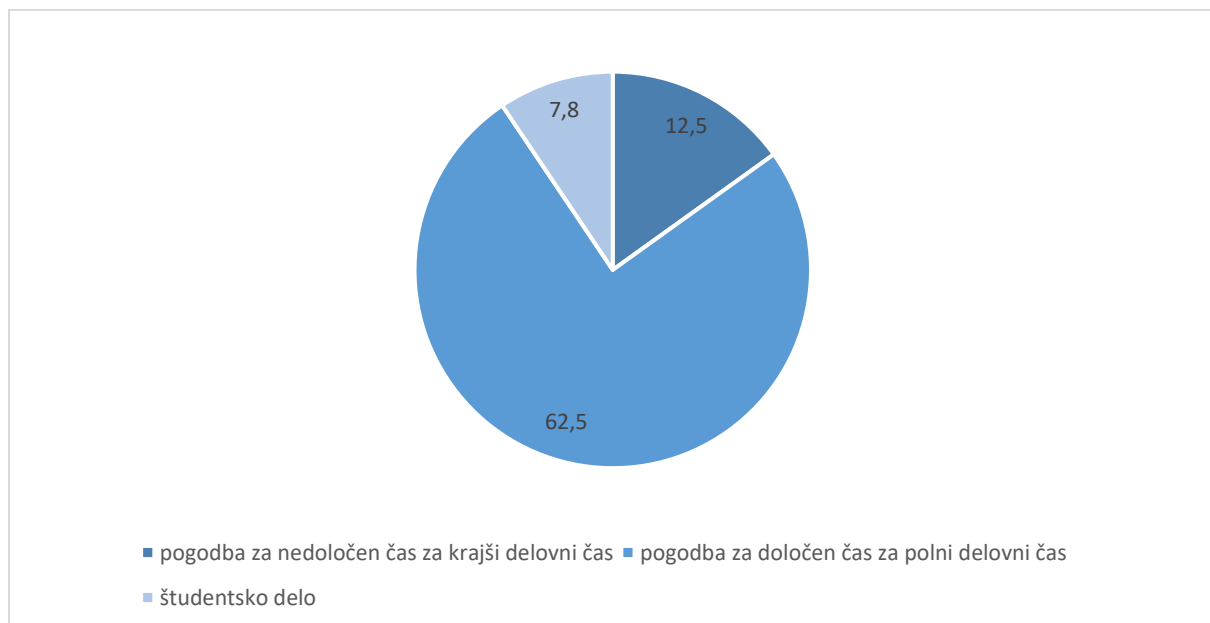
2.2.4.2 Zaposlitev

Glede na zadnjo zaposlitev anketirancev, smo ugotovili, da je bilo 39,3 % NEET nazadnje zaposlenih pred manj kot enim letom, 32 % jih je izjavilo, da nikoli niso bili zaposleni. Manjšina (8 %) je brezposelnih tri leta ali več (slika 17).

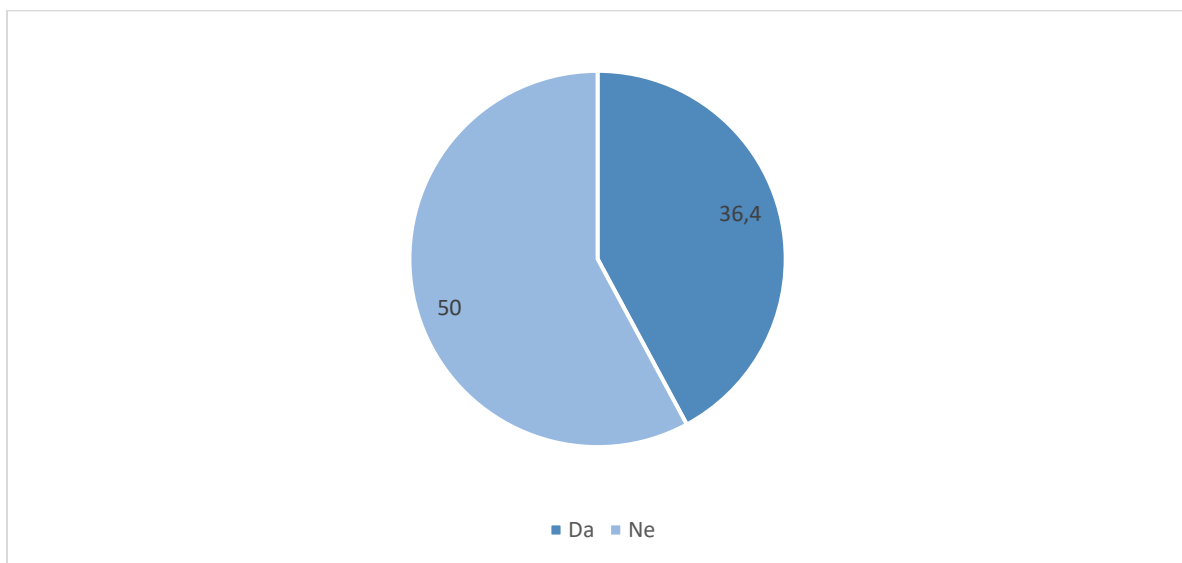
Slika 17 . Zadnja zaposlitev anketiranca (%).

Slika 18 prikazuje vrsto zaposlitve, v kateri so bili NEET. Ugotovili smo, da je bilo 62,5 % zaposlenih za polni delovni čas za določen čas, sledilo pa jim je 12,5 % tistih s krajšim delovnim časom za nedoločen čas. 7,8 % jih je povedalo, da so bili kot študenti zaposleni preko študentskega servisa.

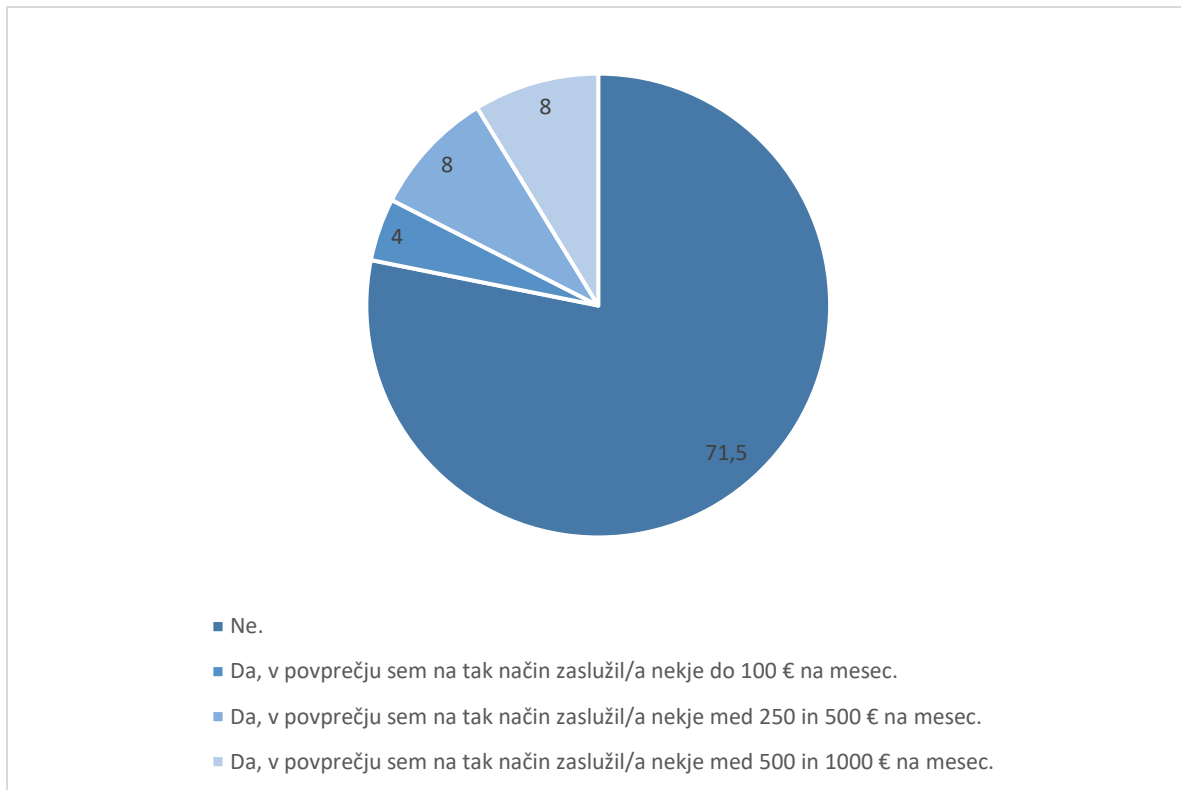
Slika 18 . Vrsta zaposlitve (%).

50 % NEET-jev je poročalo, da zaradi brezposelnosti ne prejema denarnega nadomestila in pomoči, medtem ko jih je 36,4 % poročalo, da prejema denarno nadomestilo in pomoč (slika 19). Denarna pomoč je znašala od 400 do 900 evrov. Prejemnike takšne finančne pomoči smo vprašali tudi, ali menijo, da pomoč predstavlja oviro pri iskanju zaposlitve (rezultati niso prikazani v tabeli ali sliki). 25 % se jih ni strinjalo, 12,5 % pa se je strinjalo, da takšna pomoč zmanjšuje njihovo željo po iskanju zaposlitve.

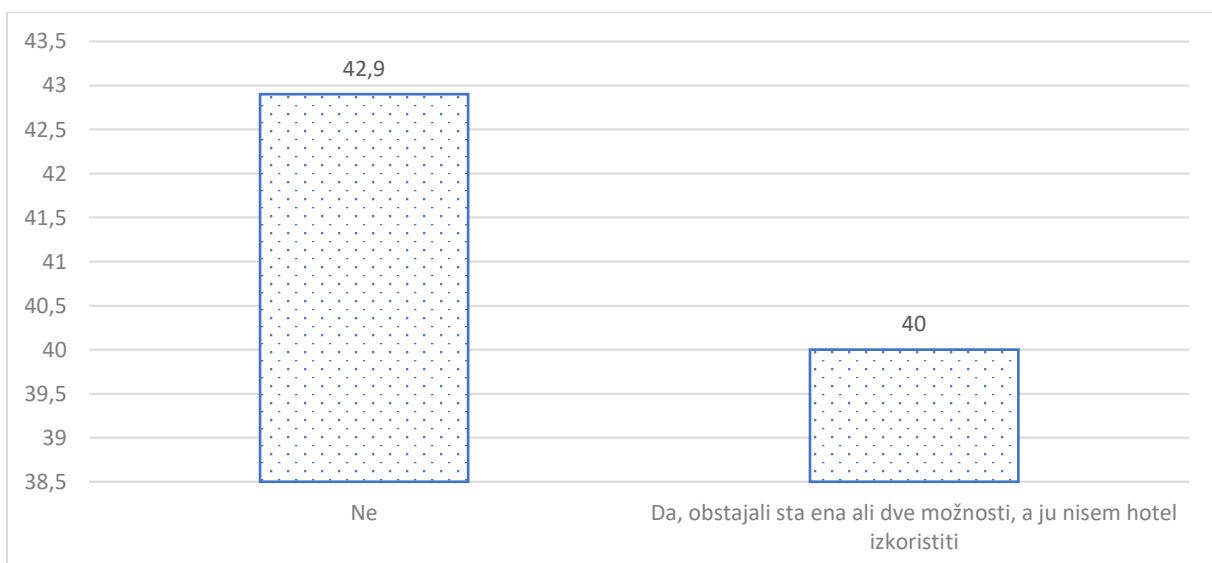
Slika 19 . Prejem denarne pomoči zaradi brezposelnosti respondenta (%).

Slika 20 Udeležba NEET v sivi ekonomiji. Večina anketirancev (71,5 %) je izjavila, da niso vključeni v neformalno ekonomijo, 20 % pa jih je odgovorilo, da so vključeni. Od tistih, ki sodelujejo, jih ima 8 % prihodke do 100 € in med 250 in 500 €. Le 4 % jih je povedalo, da je njihov povprečni dohodek zaradi sodelovanja v sivi ekonomiji med 500 in 1000 evri.

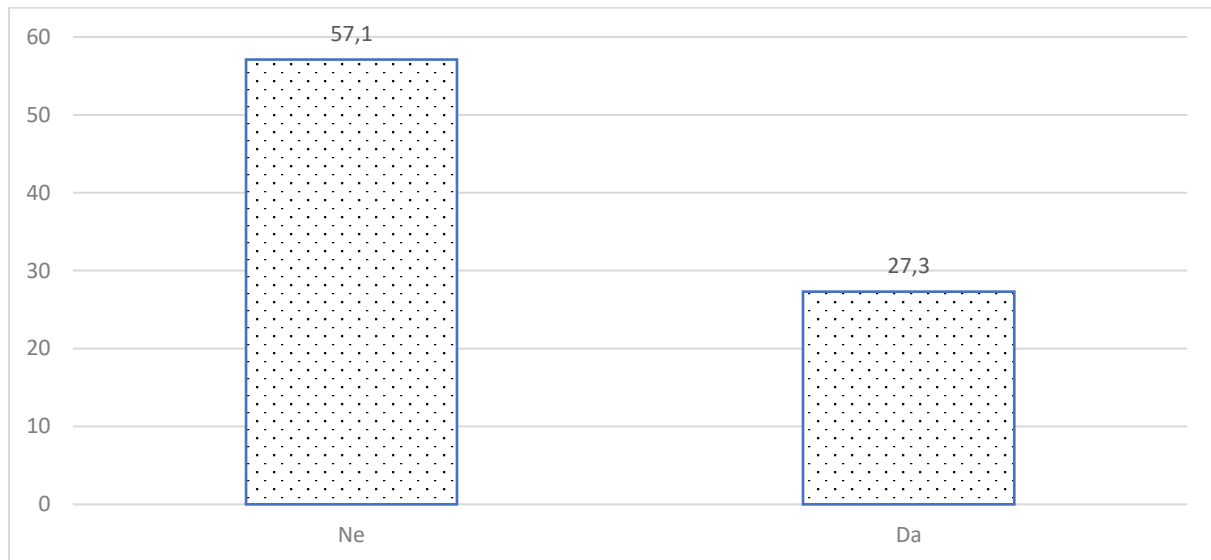

Slika 20 . Vključenost v sivo (neformalno) ekonomijo (%).

Poleg tega je 42,9 % NEET-jev poročalo, da v zadnjih šestih mesecih niso prejeli nobene zaposlitvene priložnosti, medtem ko jih je 40 % poročalo, da so (slika 21). Zanimalo nas je tudi, ali obstajajo kakšne formalne ovire za njihov vstop v delovno silo (slika 22). 57,1 % jih je navedlo, da ovir ni, 27,3 % pa nasprotno. Med formalnimi ovirami so bili omenjeni delovno dovoljenje, kazenska evidenca in prebivališče (rezultat ni predstavljen).

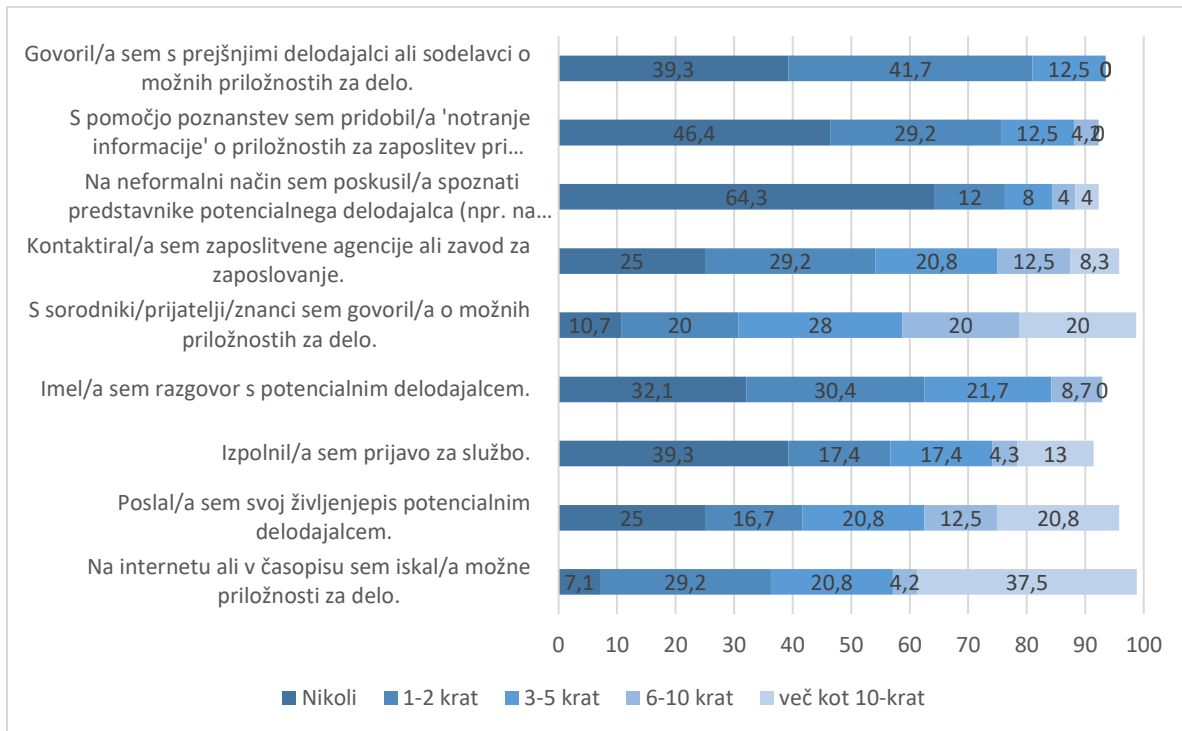
Slika 21 . Zaposlitvene možnosti v zadnjih šestih mesecih (%).

Slika 22 . Možna ovira za vstop na trg dela (%).

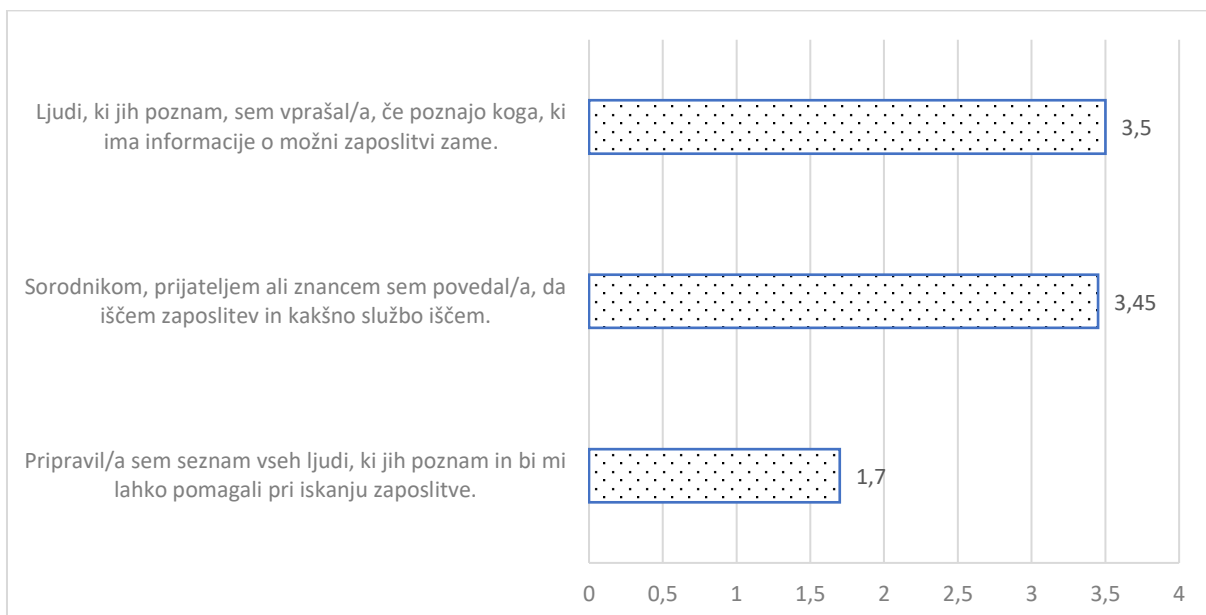
2.2.5 Priložnosti in odnos do iskanja zaposlitve

Kar zadeva priložnosti za iskanje zaposlitve in stališča (slika 23), se zdi, da NEET pogosteje poskušajo najti zaposlitev prek internetnih ali časopisnih oglasov, pošiljanja življenjepisov in kontaktiranja agencij za zaposlovanje. Po drugi strani pa je manj verjetno, da bodo uporabili bolj neformalne načine za vzpostavitev stika s potencialnimi delodajalci, na primer poskus neformalnega srečanja z delodajalcem ali pridobivanje notranjih informacij o delovnih mestih.

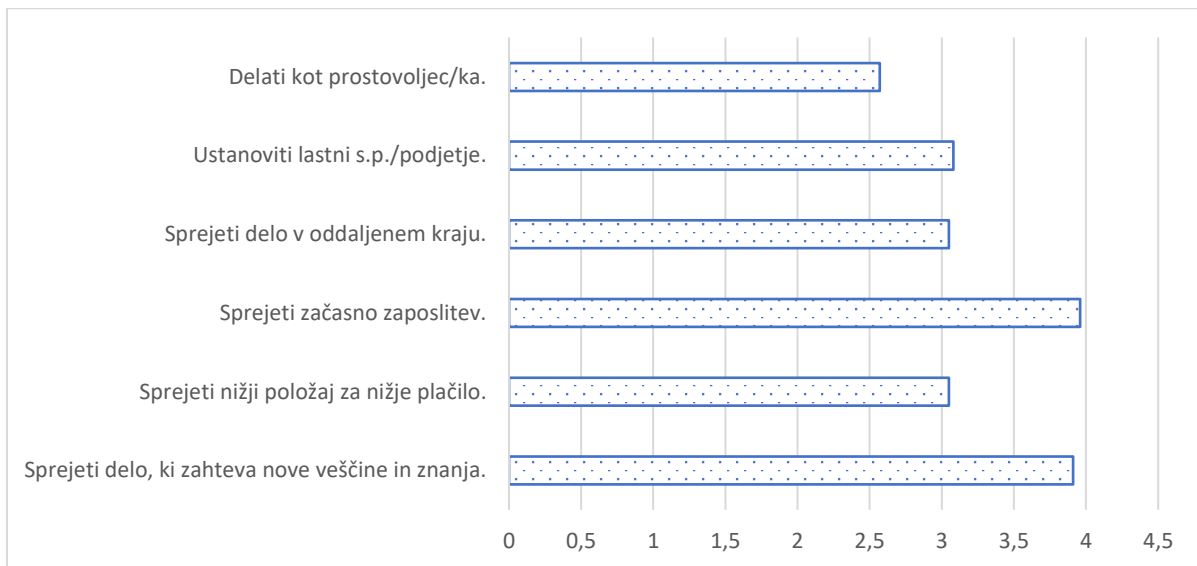
Slika 23 . Aktivnosti iskanja zaposlitve v zadnjih šestih mesecih (%).

Anketiranci so na 5-stopenjski Likertovi lestvici ocenjevali, kaj počnejo pri iskanju zaposlitve (Slika 24). Večinoma so se strinjali s trditvijo, ki se nanaša na spraševanje ljudi o poznavanju nekoga z informacijami, povezanimi s službo ($M = 3,50$, $SD = 1,70$), sledil je pogovor z družino in prijatelji o njihovem iskanju zaposlitve ($M = 3,45$, $SD = 1,65$).

Slika 24 . Aktivnosti iskanja zaposlitve, povezane s socialnim kapitalom (M).

Na podoben način so anketiranci ocenjevali, kaj bi bili pripravljeni storiti, da bi se izognili brezposelnosti (slika 25). Večinoma so se strinjali, da bi sprejeli zaposlitev za določen čas ($M = 3,96$, $SD = 0,77$) in delo, ki zahteva nova znanja in veščine ($M = 3,91$, $SD = 1,13$). Večinoma se niso strinjali s prostovoljnim delom ($M = 2,57$, $SD = 1,59$).

Slika 25 . Izogibanje brezposelnosti (M).

2.2.6 Samoocenjene veščine

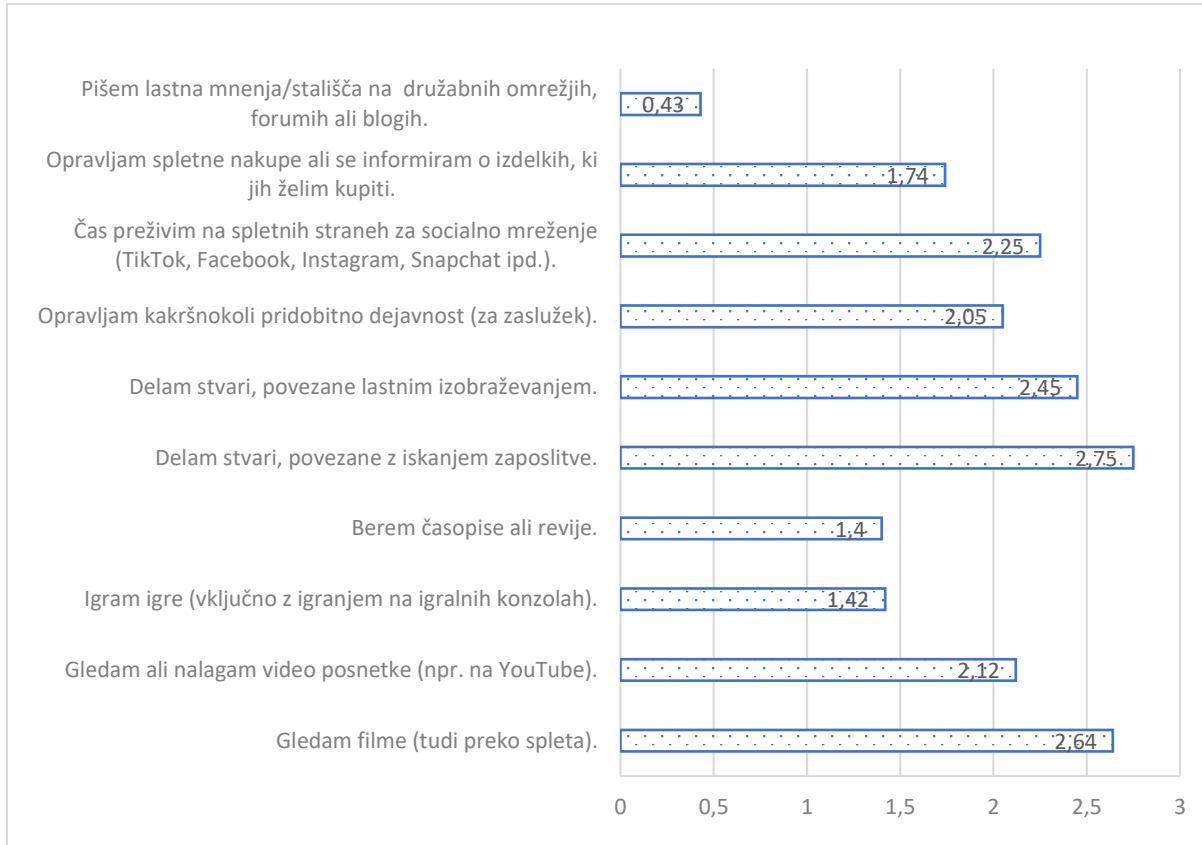
Med spretnostmi, ki so bile ocenjene kot dobre, so bile sposobnost izpolnjevanja obrazcev, učinkovita priprava prošnje za delo, ohranjanje pozitivnega odnosa do dela, ustvarjanje novih idej in rešitev, hitro pridobivanje novih znanj, analitično razmišljanje, hitro branje in razumevanje, obvladovanje slovenskega jezika in osnov računalništva, vodstvene sposobnosti in obvladovanje svojega strokovnega znanja (slika 26). Obvladovanje tujega jezika, nemščine in javnega nastopanja je bilo ocenjeno kot slabo.

Opozarjamo pa, da je lestvica samoocenjevanja spretnosti vsebovala večji delež manjkajočih vrednot. Na primer, 32,1 % manjkajočih vrednot je bilo najdenih v postavkah: obvladovanje osrednjega strokovnega področja, sposobnost javnega nastopanja in pogajalske sposobnosti. Celotno poročilo o manjkajočih vrednostih na lestvici samoocenjevanja spretnosti je prikazano v tabeli 4.

Slika 26 . Samoocenjevanje veščin (*M*).

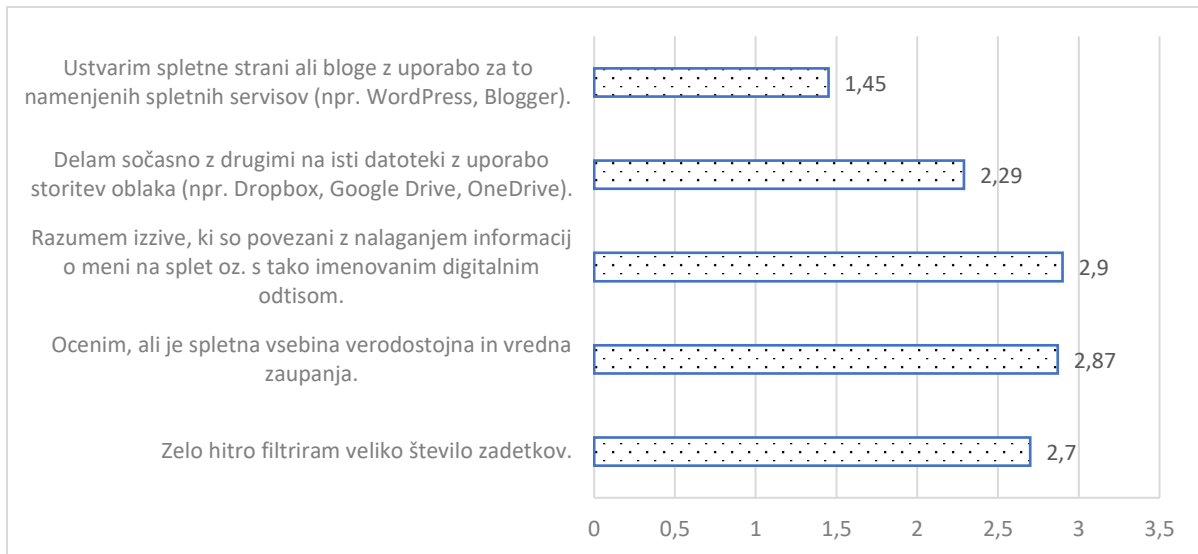
Ugotovili smo, da so NEET porabili od 15 do 30 minut za gledanje ali nalaganje videoposnetkov, izvajanje dejavnosti za ustvarjanje dobička in preživljanje časa na družbenih medijih (slika 27). Manj časa (okrog 15 minut) so porabili za branje časopisov in igranje iger. Poročali so, da so večino časa porabili na spletu za iskanje zaposlitve, gledanje filmov in izobraževanje.

Slika 27 . Internetne aktivnosti na osebem računalniku ali mobilnem telefonu (*M*).

Opomba . 0 = nikoli, 1 = do 15 minut, 2 = 15-30 minut, 3 = 30 minut do 1 ure 4 = 1-2 uri, 5 = 2-3 ure, 6 = več kot 3 ure.

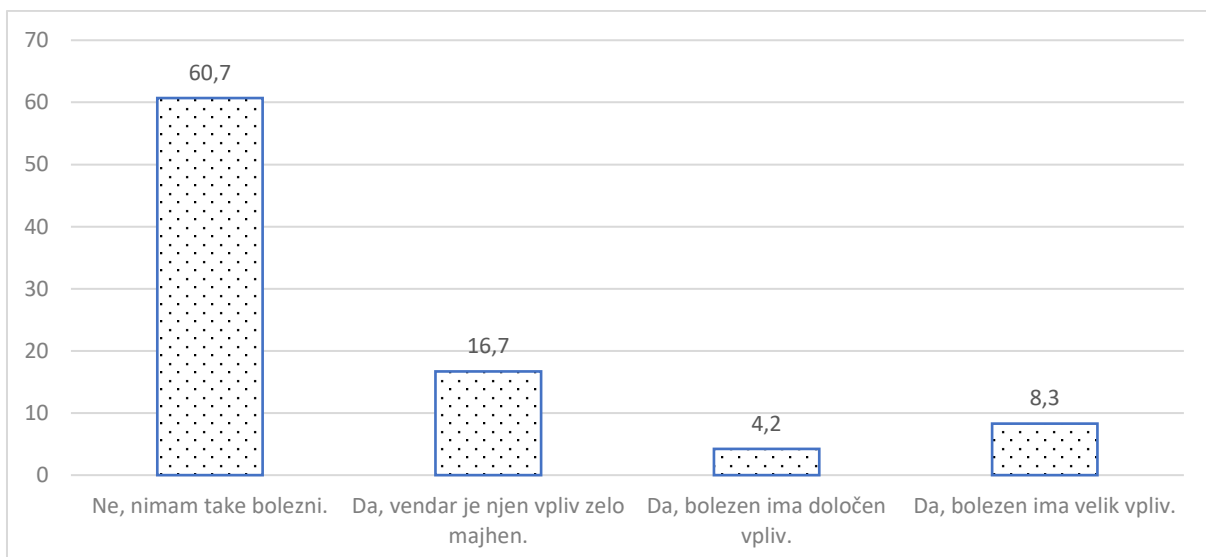
Kar zadeva samoocenjene spletne spretnosti (slika 28), so bili NEET manj seznanjeni z ustvarjanjem spletnih strani ali blogov z namenskimi spletnimi storitvami ($M = 1,45$, $SD = 1,10$) in sodelovanjem z drugimi z uporabo storitev v oblaku ($M = 2,29$, $SD = 1,31$). Poudarjamo, da so bile postavke merjene na 5-stopenjski Likertovi lestvici (od »sploh se ne strinjam« do »popolnoma se strinjam«). Ker so bile ocene za vse opazovane postavke nižje od 3 (nevtralna vrednost), to pomeni, da so NEET vse spletne veščine ocenili kot precej slabe. Poleg tega je tudi lestvica samoocenjevanja spletnih spretnosti vsebovala večji delež manjkajočih vrednosti, kar prav tako kaže na morebitno pomanjkanje znanja (glej tabelo 6).

Slika 28 . Samoocenjeno internetno znanje (*M*).

2.2.7 Zdravje

Anketirance smo vprašali, kako so zadovoljni s svojim zdravjem. Anketiranci so svoje odgovore podajali na 5-stopenjski lestvici od (1) slabo do (5) odlično. Povprečna ocena je bila 3,32 (SD = 1,28), kar kaže, da NEET menijo, da je njihovo zdravje dobro (rezultati niso prikazani v tabeli). Slika 29 prikazuje prijavljene kronične bolezni. Ugotovili smo, da večina anketirancev nima nobene kronične bolezni (60,7 %), 8,3 % pa jih je navedlo, da imajo takšne bolezni, ki močno vplivajo na njihovo vsakdanje življenje.

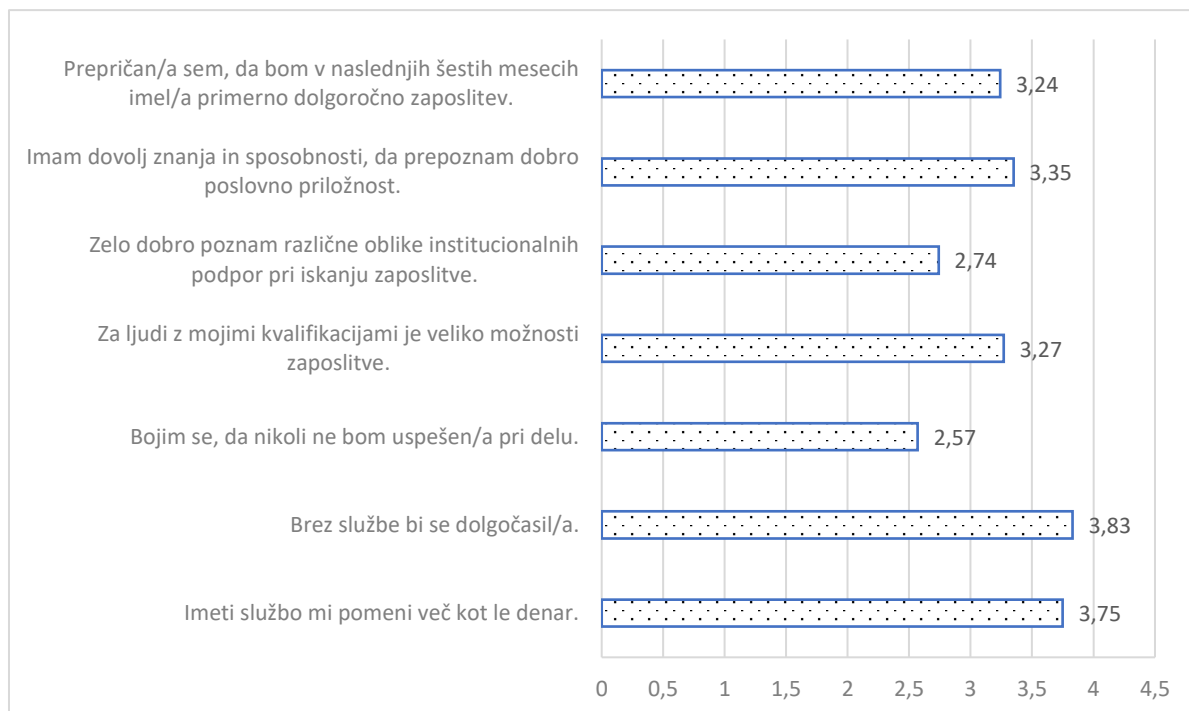

Slika 29 . Prijavljene kronične bolezni (%).

2.2.8 Težnje in stališča

Poleg želja NEET nas je zanimalo tudi, kako so na splošno zadovoljni s svojim življenjem. Anketiranci so svoje odgovore navedli na 10-stopenjski lestvici od (0) popolnoma nezadovoljen do (10) popolnoma zadovoljen. Povprečna ocena je bila 5,84 (SD = 2,88), kar kaže, da so anketiranci zadovoljni s svojim življenjem. Poleg zadovoljstva z življenjem so bile preučene tudi prihodnje želje. Anketirance smo vprašali, kako vidijo svojo prihodnost (0 = slabše od sedanjosti; 10 = veliko bolje od sedanjosti). Povprečna ocena je bila 6,72 (SD = 2,35), kar kaže, da so bili optimistični glede prihodnosti.

Slika 30 prikazuje želje in stališča glede prihodnje zaposlitve. NEET so izrazili visoko strinjanje s pomenom zaposlitve; zlasti so se strinjali, da bi jim bilo brez službe dolgočas in da jim služba pomeni več kot le zaslužek. Poudarili so tudi, da ne poznajo oblik institucionalne podpore, ki jim je na voljo pri iskanju zaposlitve. Ta izjava je vsebovala tudi višji odstotek manjkajočih vrednosti (21,4 %).

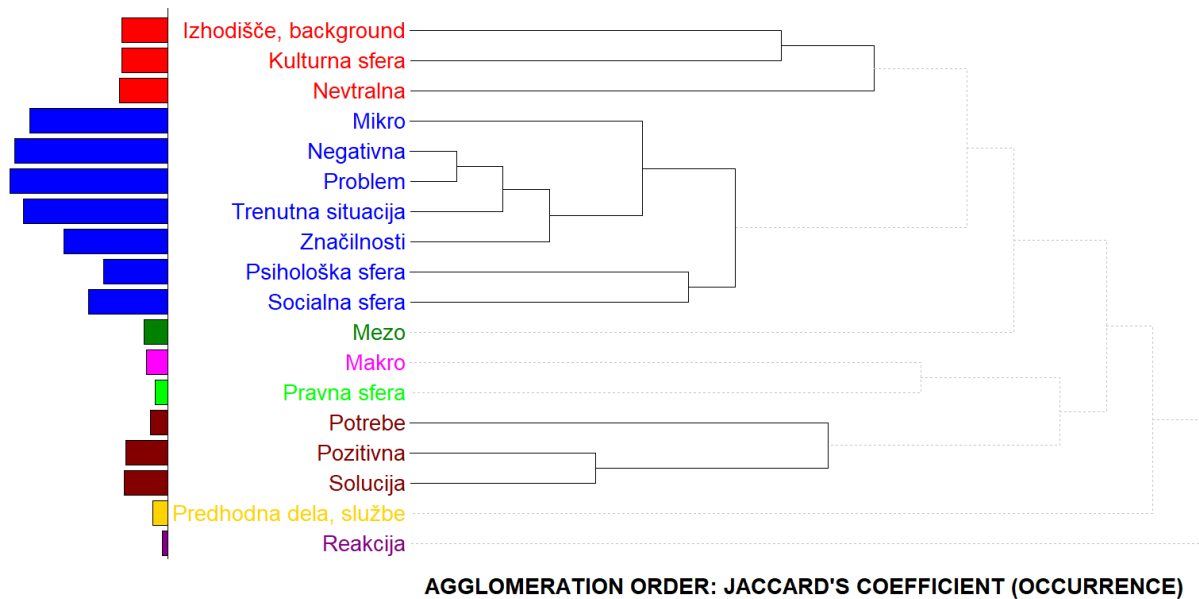

Slika 30 . Samoocenjene prihodnje želje in stališča do zaposlitve (M).

3 Kvalitativni rezultati

Da bi analizirali percepcije glede relevantnih področij smo v prvi korak v analizi zbranih narativov utemeljili na klusterski analizi¹ zbranih kodov (glej Slika 31).

Slika 31: Klusterska analiza zbranih kodov, vezanih na percepcije

Iz grafikona je razvidno, da z vidika percepcij obstajajo trije osnovni klasteri, vezani na percepcije:

- 1.) Klaster *NEVTRALNIH PERCEPCIJ* (obarvan rdeče), kamor po aglomeracijskem redu spadata tudi individualno *Izhodišče in background* (socialni, kulturni, ekonomski, psihološki in drugi elementi, ki so odigrali ključno vlogo pri oblikovanju pogojev za realizacijo statusa NEET) *Kulturna sfera* (elementi vezani na kulturno sfero). Glede na aglomeracijsko razporeditev omenjenih elementov lahko postavimo generalno trditev, da so izhodišča in individualni background ter kulturni elementi percipirani s strani udeležencev nevtralnno, kar pomeni, da jih ni mogoče razumeti ne kot nekaj pretirano pozitivnega oziroma pretirano negativnega, ampak kot del njihove generalne normalnosti.
- 2.) Klaster *NEGATIVNIH PERCEPCIJ* (obarvan modro), na katerega se navezujejo *Problemi* (s katerimi se udeleženci soočajo), *Trenutna situacija*, ki je v osnovi sestavljena iz elementov, ki so vezani na trenutni status NEET in so razumljeni kot problematični, *Značilnosti*, kamor spadajo individualne karakteristike udeležencev, vse skupaj pa je močno utemeljeno na

¹ Klusterska analiza temelji na sopojavnosti kodov.

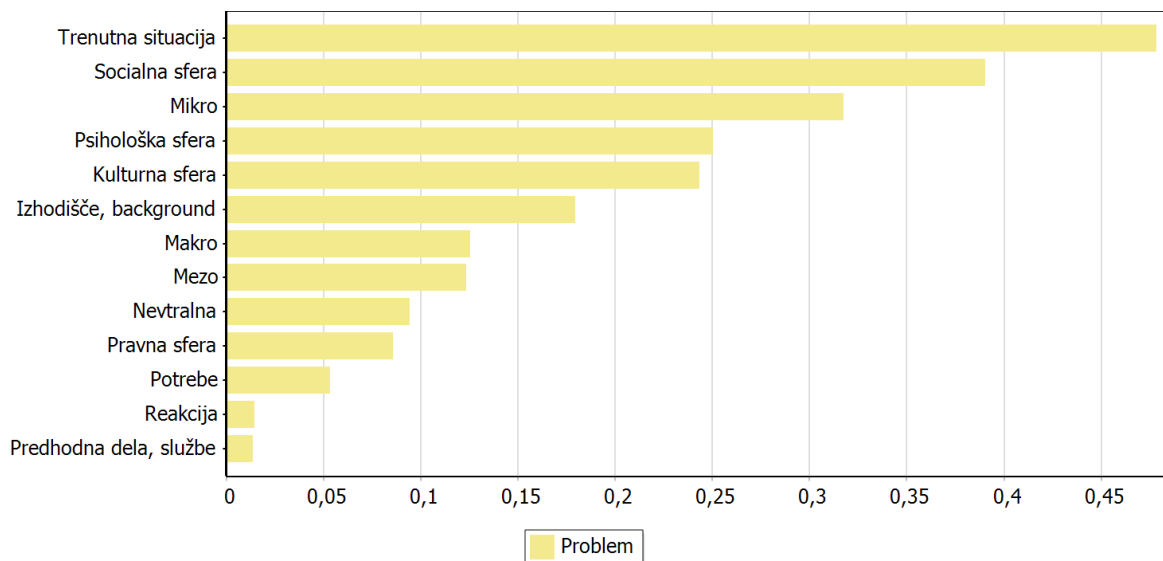
Mikro nivoju, torej na sfere institucij in organizacij (*Mezo*) ali države (*Makro*), ampak na nivoju posameznika. Kot zanimivost se tukaj pojavlja pod-klaster *Psihološke* in *Socialne sfere*, kar umešča ta dva nivoja v področje, ki ga udeleženci razumejo kot problematično, ta podatek pa dodatno potrjuje našo ugotovitev, vezano na metodološke omejitve. Glede na to, da se vsi omenjeni elementi v aglomeracijskem redu navezujejo na negativne percepcije, jih je mogoče razumeti kot tisto, kar za udeležence predstavlja sfero problemov.

- 3.) Klaster *POZITIVNIH PERCEPCIJ* (obarvan rjavo), kamor poleg teh spadajo še *Solucije* (elementi, ki jih udeleženci razumejo kot rešitve trenutne situacije in ostalih delov narativov, ki razumljeni kot problematični) ter *Potrebe* (elementi, ki so razumljeni kot predpogoji).

3.1 Percepcije generalnih težav s trenutno situacijo

V naslednjem koraku smo analizo v skladu s projektnimi cilji osredotočili na probleme udeležencev iz populacije NEET:

Slika 32: Sfera, ki jo udeleženci fokusnih skupin razumejo kot problematično

Slika 32 prikazuje razdaljo sfere, ki je s strani razumljena kot problematična v odnosu do drugih področij življenja. Iz grafikona je razvidno, da je najbolj problematično percipirana trenutna situacija in sicer v kontekstu socialne sfere in na mikro nivoju. Opisi problematičnih trenutnih situacij se nanašajo na narative, ki zajemajo vse mogoče vidike življenjskih situacij, od socio-ekonomskih in integracijskih problemov, do psiholoških stisk. Te so običajno del kompleksnega prepletanja s težavami v socialni sferi in predstavljajo hud problem za posameznika, med katerimi prevladuje socialna izolacija:

»Problem je isto tak, ker ko sem prišla (v Slovenijo) v koroni, sem imela malo komunikacije s slovenskim jezikom tako, da zaostajam (v integraciji v novo socio-kulturno okolje)« (FG 21-1-6)

»Pa svaki dan isto, ko što X (druga udeleženka fokusne skupine) kaže, ustaneš mislim, /.../jaz sem tudi sama, njemam djece, nemam nikogar, ali čistiš, svaki dan čistiš. Praviš, da bi jaz šta kupila, izadeš, vratiš se, gledaš seriju, da se dan malo odloži, jer si sam tu, imaš nikoga.« (FG 21-1-9)

»Ja pač negativna posledica je, da pač ne morem, sem izolirana doma, nimam s kom komunicirati. Pač bi rada sama kaj urejala, tudi ne,...« (FG- 1-5)

Socialna izolacija ima zraven tega tudi negativne posledice na socialno integracijo, kar je še posebno hud problem za tiste, ki prihajajo iz drugih socialnih in kulturnih okolij:

»Previše sem zatvorena jaz sam dole konstantno bila med bližnjem se ljudima in komunicirala i sve. Ovako ako uspem evo, sad imam tu iz (nerazumljivo). Vsak ima svojo (nerazumljivo) tak da nimaš ti vremena ni cjel počitati dan i pričati družiti se nego ti sad dva, za mene je to baš ono previše mi je to, zatvorim se u sebe i onda promjela sem se (nerazumljivo) kad sem došla iz Bosne, došla sem doli konstantno sem doma bila.« (FG-1-6)

Socialna izolacija ima negativne učinke na veliko večino udeležencev in se izraža tudi pri tistih, ki prej še niso imeli tovrstnih težav:

»Ja, ker sedim doma (sama) in imam negativne misli in ne morem (nikamor). (FG1-1-5, govori albansko)

»Kako to izgleda? Kaj so negativne misli?« (Moderator)

»Ja. Končala sem faks v Makedoniji in tu se počutim nesposobno za karkoli. Zdi se mi, da nisem za nobeno delo. In to me vrže še bolj v depresijo. Posebej negativno je tudi to, da se nimam s kom pogovarjati, nikomur se nimam zaupati.« (FG1-1-5)

Socialna izolacija običajno vključuje tudi ekonomsko prikrajšanost. Kljub temu, da je velika večina udeležencev prejela neko obliko socialnega transferja in da so povedali, da to sicer zagotavlja golo preživetje, pa to ni edini aspekt ekonomske prikrajšanosti:

»Brez denarja, brez denarja ne moreš nič dandanes, še niti na WC ne moreš it.« (FG-25-1-8)

»Joj denar, ne, to absolutno. Ker brez denarja ne moreš nič, pa še.. pač več si lahko privoščiš ne, kot pa zdaj (ko prejema zgolj socialno podporo)« (FG-25-7)

Ekonomsko šibek položaj je za številne udeležence predstavlja situacije, kjer je dodatna redukcija nemogoča, zato sami oblikujejo specifične strategije shajanja z ekonomsko deprivacijo. Ta običajno vključuje kombinacijo (1) redukcijo potrošnje, (2) državno socialno podporo, (3) fleksibilno in priložnostno delo (velikokrat na črno) in (4) neformalno podporo družine in prijateljev:

»/.../trenutno sem na socialni podpori, ampak tu pa tam občasno, ko vidim, da je pač malo tako sem še hodla, pač delat, odkar je ta mali malo večji. Doma pustim ta malo atiju, ati tak dela mal, ampak tudi neredno občasno za Carglass vozi, ne, tako ko ga rabijo, po potrebi ga pokličejo, ker pač ne, ne rabijo enega rednega tak, da ja no. Enkrat do dvakrat na mesec če grem kam v kako gostilnico pomagat tistih 10, da nardim, pa je to v redu, pa gre skozi. Pa poznanstva so veliko, ne? Poznanstva so tuki ful velik. To je res fajn pri gostinstvu ker za nereden šiht, za pač usput ne, tega imaš poln. Tega te vsepovsod vzame, takoj dobiš, ko bi pa šel redno delati pa je problem ne.«(FG5,4)

»Jaz? Jaz občasno grem na podjemno pomagat za gostinstvo, ko so zalaufal, če kiri kej rabi kaka porokica, rečmo jezerček imamo tam na drugi strani hribčka, ko imajo rečmo porokice, skupinice, bla sem na primer na cvetju in sem kokice pekla, a to je najboljši šiht ever.« (FG5, 4)

»V bistvu bo trenutno pač mama, delam terapije. Tak da tok si naredim glih tolk da v bistvu glih toliko v bistvu da preživim. Bomo rekli ne, ker se trenutno pač jaz sem imela fibromialgijo pač 9 let. Sem šla pač v zdravljenje ne in sem pozdravila fibromialgijo in zdaj tudi knjigo pišem zdaj o tem zato, ker hočem pomagati drugim, ker mu...« (FG5,6)

Posebno težavo v trenutni situaciji predstavljajo tudi institucije, za katere razumejo udeleženci, da so uradno poklicane, da jim pomagajo. Ker imajo največ stika z zavodom za zaposlovanje, je tudi razumljivo, da se z največjimi problemi srečujejo prav tam:

»Ja recimo nazadnje, ko sem bil brez zaposlitve nekaj več kot 6 mesecev, ne. Pa ko sem šel, do tote svetovalke se je obnašala do mene, kot da sem, ko da sem nekaj slabšega.« (FG-25-6)

»In na kak način si se počutil? (Moderator)

»Ja groznega ne, saj jaz sem bil freh nazaj ne tako je do mene, tak sem do nje. Samo to me ful moti ne, da če nekdo nea dela več kot določen cajt, so pol taki do tebe ful nesramni. (FG-25-6)

»Imaš občutek, da ti na zavodu lahko pomaga ali da ti ne morejo pomagati. Ne morejo ker nočejo ali ker dejansko ne morejo.« (Moderator)

»Pa saj mi hočejo pomagat, sam če mi pošiljajo šihte, ko so tak vun iz Maribora, pa sem ji rekel tisti, da nimam prevoza, pa nič pa mi še kar dalje pošilja. To je tista ne kot, da hočejo da kaj zaserem spet.« (FG-25-6)

Opisane težave se nerazdružljivo vezane na značilnosti predstavnikov populacije, ki so sodelovali v fokusnih skupinah. Za lažje razumevanje kompleksnosti problema smo udeležence razdelili v tri skupine, pri čemer smo kot skupni imenovalec upoštevali narative, vezane na opis njihovih socio-kulturnih in ekonomskih izhodišč, ter drugih elementov, ki so vplivali na to, da so se znašli v statusu NEET:

- udeleženci, pri katerih je status NEET vezan na težave socio-kulturnega okolja;
- udeleženci, pri katerih je status NEET vezan na psiho-fizično zdravje;
- udeleženci, pri katerih je status NEET vezan na serijo kariernih in biografskih odločitev.

Pri udeležencih, pri katerih je status NEET vezan na zamenjavo socio-kulturnega okolja gre za serijo značilnosti, ki onemogočajo hitro razrešitev problema:

»Prišla sem iz Bosne/.../ sem poročena in ima 2 otroka. Zaenkrat še tu nemam stalno (prebivališče), bom pa to leto dobila za stalno tako, da bom iskala (službo)...« (FG 21-1-7)

»/.../ jaz sem državljani Slovenije ampak ne znam, dobro jezik.«(FG27-2-7)

»A socialne pomoči pravi še nimam, ker nimam tudi stalnega bivanja v Sloveniji in to je vezano na to.« (FG 21-1-5)

Posebna podskupina v tej kategoriji so mladi Romi, ki kljub relativno popolni pravni, jezikovni in socio-kulturni integraciji vseeno čutijo segregiranost.

»Ker ne moremo dobiti službe seveda...«(FG 25-1-4, mlada pripadnica romske skupnosti)

»Ker te sodijo zakaj, ker se, če imaš kartoteko ali pa kaj si mislijo takoj ja, toti je slabi, tega ne smemo vzeti. Ali pa ta bo sigurno kaj vkrado, ali pa nekaj podobnega.«(FG 25-1-6, mladi pripadnik romske skupnosti)

»X (anonimizirani FG 25-1-6) ti si hotel nekaj pripomnit...«(Moderator)

»Ja za službo./.../ Ja, to je problem, ne, da službe ne moremo najti. (FG 25-1-6)

»Zakaj je to problem?« (Moderator)

»Ja ker te pogledajo pod ne pod isto luč, če si malo temnejši (romskega porekla) pa to, ne.«
(FG 25-1-6)

»Ja, ne vem, no pač mogoče pa ko vidijo (romsko zveneče) ime pa priimek se jim pač zdi, da mogoče ne bo vredu al pa bo, nevem, kaj vkradla pa ne. V takem smislu...» (FG 25-1-2)

Izkušnje segregacije pa niso omejeni zgolj na pripadnike romske skupnosti. Med zbranimi narativi se pojavljajo tudi primeri segregacije na podlagi verske pripadnosti:

»/.../ jaz sem bila NEET deset let, X (moderator), če tega nisi vedel. Jaz pa sem se prijavila na zavod. Jaz sem bila 10 let, tukaj Sloveniji in sem imela zdravstvene težave, sem imela otroke pa podobne težave, tako da razumem tiste punce, ki imajo otroke. In ko sem se prijavila na zavod, kot sem zrihtala vse svoje težave. Ko sem otroke spravila v vrtnice, šolo in tako naprej sem se prijavila na zavod, mislim, prinesla nostrificirano diplomu ne, sem drugače učiteljica angleščine in je moja svetovalka rekla, daj si ruto dol podpiši pogodbo, in deli kar želiš. Jaz sem bila šokirana, jaz prihajam iz Bosne, punce so tu 3 narodnosti, 3 kulture, 3 tradicije, 3 religije ne in vse je normalno ne in pridem v eno evropsko državo, eno demokratično državo in to slišim na zavodu za zaposlovanje. Jaz sem bila šokirana in sem sam ne vem, kako mi je uspelo reči. Hvala za nasvet, ampak to ne bo šlo. To sem jaz, to je moja identiteta in če me bodo sprejeli, me bodo sprejeli, če pa ne, jaz, se ne bom menjala zaradi drugih ne.«(FG 26-1-2)

Druga skupina je skupina, pri kateri je status NEET tesno povezan s psihofizičnimi težavami. Medtem ko so fizične težave maloštevilne in največkrat vezane na poškodbe hrbtenice in ekstremitet, pa je največ težav psihične narave. Največ težav je vezanih na depresivne motnje:

»Priznam, pač meni je delovni čas, mislim, včasih problem. Hočem imeti neko stalnico nimam rada, da pač skačem oziroma to, ko imaš ponekje 1 dan delaš 6 ur, nekje pa delaš 12 ur pol drug dan, al pa kej? Zatorej ker pač jaz imam zdravstvene težave, že zelo dolg, od otroštva se bojujem z depresijo. In to vpliva na mene take stvari in pol enostavno pride do tega kar pride.« (FG 21-2-4)

»Zdaj sem prišel na eno točko v življenju, ko dejansko mi je zmanjkalo tudi malo tistega elana. In sem kar malo v depresiji bil ne, to so pol razne te posledice slabši odnosi tudi z ženo ne. Nejevolja, ne...« (FG 26-1-7)

»Končal sem šolo, 3+2... /.../ pa ne morem v službo. Normalno, da ne. Imam depresivno motnjo z epizodami šizofrenije. 3 mesece sem se zdravil v Ormožu, zdaj pa sem na antidepresivih. Kdo me bo vzel (v službo)?« (FG 21-1-10)

Na tej točki je potrebno omeniti tudi situacijo, ki se je odvila po koncu ene od fokusnih skupin. Moderator je dve uri po opravljeni fokusni skupini prejel klic ene od udeleženk fokusne skupine, v klicu pa mu je ta povedala, da se aktivnosti na projektu ne more udeležiti, saj ji tega ne dovolijo njenih starši. Po daljšem pogovoru mu je priznala, da so starši odvisni od dohodka, ki ga ona dobiva na podlagi svojega slabega zdravstvenega stanja in da se bojijo, da bi v primeru, da dobi službo oziroma drugo obliko dohodka, to lahko ogrozilo preživetveno strategijo družine, ki pa na tej točki temelji na socialnem transferju udeleženske.

Pri tretji skupini je mogoče skupni imenovalec najti v relativno zavestni odločitvi za status NEET. Primeri so sicer različni, vseeno pa je njihove skupne značilnosti mogoče opaziti v relativno kratkotrajnem zadrževanju v statusa zaposlenega ali oziroma šolajočega, frekventnih, velikokrat radikalni menjavah poklicnih oziroma zaposlitvenih smeri ter nedokončanih izobraževalnih karierah:

»Kako me je doletel NEET. V bistvu zdaj sem delal kot 7 let, pa pol kot vzgojitelj, kar tudi sem diplomiran tudi srednja šola. To je to zaradi močne, mislim prav se čutim v tem, ampak žal pač se s te situacije razne veze kot smo že omenili. Ampak jaz sem to že vzel kot normalno. In razne te prekvalifikacije, ki so sicer dobre za nekatere pa tudi ne, ne zato, ker vsak, ki naredi prekvalifikacijo, tudi ni v redu ne vzgojitelj. No in potem te doleti, da enostavno po 7 letih oziroma sedmi pa pol še vedno nimaš službe, ne, ker še vedno imaš za določen čas ne in ti poteče in potem si za bolniško in ti spet poteče in porodniško pokrivaš in ti poteče. No in zdaj bom 30 in vedno bolj razmišljam, da bi prišel, da bi bil sam svoj gospodar, ne da bi odprl neki sp. al nekaj mislim, da imam dovolj znanja, čeprav mogoče ne na papirju, kot bi rekel kvalifikacija ne, imam pa kompetence, vem, kaj sem sposoben. Zdaj edino vedno bolj razmišljam, kam bi se usmeril.« (FG26-1-7)

»Ja, seveda nekje sem že delal jaz leto pa pol v Gorenju zdaj preden se je ponovno prenovil v High Sense tam sem delal leto pa pol. Ta del se je glih High Sense znotraj vršil so imeli pol pol. Tam sem leto pa pol konkretno delal, pol sem pa šel, ker sem videl, da bi hotel malo svoj poklic naprej delat sem se šolo kot za zdravstvenega tehnika sem šel naprej v...« (FG 27-2-6)

“Ja, da si vzameš čas, da si nastaviš ogledalo, da res preveriš, če so to tvoje stvari, kot jih želiš delat. Če se lahko vidiš naprej, ker meni je recimo zadovoljstvo na pač, kjerkoli sem najbolj pomembno in če se jaz tam ne vidim, mislim pač ni. Služb je ogromno in vedno sem pač na

tak način gledala, ne. Za službo, da službo lahko vedno najdem novo ne, za vse to, kar pa pač tam zgubim ne, torej od zdravja do vsega do mentalne, da ne govorim o mentalnem zdravju, gledala sem v proizvodnji, pa sem bila sem delala tudi v gostinstvu 7 let, ampak pol tudi ko sem bila v proizvodnji, sem videla nesrečne ljudi, bomo rekli, da v 1000ih ljudje ajde ne vem 100 ko jih dela, pa da so srečni. Pa da rečejo, ne jaz rad pridem v službo, vsi ostali groza ne.”(FG5,5)

Ta skupina je v fokusnih skupinah prav tako izrazila tudi največ negativnih čustev, med katerimi prevladujeta jeza, razočaranje in gnev, vezano pa je tako na trg dela, kot tudi izobraževanje in institucije, ki bi naj pomagale mladim s statusom NEET:

»Po ena strani, ena čase tudi sem razmišljal, zdajle po ena strani sem tudi slišal delodajalca, zakaj si se vpisal v to šolo po ena strani? Zakaj te ne zanima kak drug poklic? Prosim mojo šolo, tak v sebi mislim, ne bi da bi njej ki govoril al kaj takega, v sebi mislim, zakaj mi zdaj nek strokovnjak pravi, da jaz nisem za ta poklic, a šolo sem se ga 5 let. To me je razbil po pripravništvu, to me totalka dol na nivo razbil po eni strani. Bil sem ko izmeček tam, tak doma sem prišel sem se vlegel v pojstvo in v solzah joko, sam da sem zaspal na konc dneva«. (FG 21-2-6)

»Večinoma. Pa jim gledam delovno mapo s svojimi, na primer vse svoje dosežke, kire si imel v svojem življenju njim, pokažeš delodajalcu on tisto pogleda, pravi, vas bom poklical, naslednji dan ma že svojega noter. To me pa kdaj pa kdaj tudi razjezi, ko to tut čujem.« (FG 21-2-6)

»Ja ti odprejo za pač za razpis, ampak imajo pa že izbranega.« (FG 21-2-3)

»Majo pa že izbranega, ja tako.« (FG 21-2-6)

»Al pa, včasih pa niti odgovora pol ne dobiš.« (FG 21-2-3)

»Sam to vse delajo zaprtimi vrati. To vse delajo za zaprtimi vrati ti ne moreš nekoga poklicat delodajalca pa reč kako, al pa ga vsak dan težit. Pol pa misliš, da si res eni smo res v taki, nuji, da moramo dobiti šiht ne, ker gre se za kruh, pa gre se za denar, gre se za družino. Ampak vsakemu bit pa res breme, na primer tudi delodajalcev ali pa izmenovodje nam, po eni strani pa tudi ne moremo biti ne, ker pol preveč kao tudi za njih kao to.« (FG 21-2-6)

3.2 Percepcije specifičnih težav statusa NEET

Zraven generalnih težav zbrani narativi vključujejo tudi številne specifične probleme, ki so relevantni za razumevanje situacije v kateri so se udeleženci znašli. Težave vezane na formalno izobraževanje sicer največkrat vključujejo narative o predčasnih prekinitvah šolanja in generalno nezainteresiranost

za izobraževanje. Takšne percepcije izobraževanja običajno temeljijo učnih težavah, ki so tesno povezane z nepripravljenosti udeležencev za spoštovanje institucionalnih oblik reda, kot so na primer urniki in šolska pravila. Negativne percepcije šola pa se pojavljajo tudi pri tistih, ki so jo sicer uspešno zaključili, kljub temu pa tega ne uspejo kapitalizirati na trgu dela. Po mnenju udeležencev se na tej točki prepletata dva problema, (1) šolski kurikulum zajema vsebine, ki so na trgu velikokrat nerelevantne (so npr. zastarele, butične ali neuporabne) in (2) šola zahteva *znanje*, trg dela pa *izkušnje*:

»Pač šola je sama teorija, ane, in pač tam osvojiš neke stvari, ampak v praksi bi to moral dograjevati, ker če pa v praksi tega ne do greš, je vmes en velik manjko.« (FG5, 4)

Udeleženci sicer prepoznavajo prakso kot dober formalni instrument za zblíževanje izobraževanja in podjetij, vendar pa tudi podjetja po njihovih besedah velikokrat neustrezno upravljajo s tem instrumentom:

»In tudi to ne, ko smo bili preizkušnjah ne, kar pa so delovna mesta, se mi zdi pa, da enostavno je tak, da prideš na razgovor, pa je tak, da boš tam "one man armija", da boš tko pač čisto tko no ko se menmo da boš rzturo v vsem, kar je, meni ni normalno, si rečem, da saj človek ni nima vseh znanj, nisi nisi ko si ti skoz tista vrata prišo ti nimaš vseh znanj, ampak moti me, da noben ti več ni pripravljen nič pokazati, samo jaz, aha, čuješ pa samo eno vprašanje, kako pa to ne vete ali kako pa to ne znate? Sa čem ja pokaži mi, saj sem na praksi pač. (FG5, 3)

Pri tem je potrebno poudariti tudi, da se udeleženci velikokrat zavedajo, da so tudi sami neprilagodljivi in da izbirajo izobraževanje oziroma poklicne usmeritve in delo po napačnem ključu, torej ne v skladu s potrebami trga, kar bi jim olajšalo zaposlitev, ampak na podlagi svojih želja:

»Mi iščemo službo in si izbiramo službo glede naših želja potreb, ampak v resnici, ko prideš pa ti tja (v podjetje oziroma na delovno mesto) morš pa ti sebe dati, ne, v bistvu, kot da se izkažeš, ne da ti izbiraš ali boš delal tle, al ne. Ne, to je problem zato...« (FG5, 4)

Zraven diskriminacije zaradi neizkušenosti in mladosti se v nekaterih primerih pojavlja tudi diskriminacija na podlagi spolnega statusa, pri čemer so še posebno izpostavljene mlade ženske:

»In tega velik manjka, jaz pa kot mamica, mala, jaz si ne upam iti na razgovor v gostinstvo, ker jaz sem dobila velikokrat to prepovedano vprašanje: "Kdaj pa misliš imeti otroke, a jih imaš kej?" Sem rekla: "Ne nimam." "No kdaj pa misliš met?" Sem rekla: "Ja ne vem, ker, okej, deda še nimam, tak da ko bo." "Ja no vsaj naslednje 2 leta, če misliš pri nas delati ne, ampak to je

NE.../.../ Ja pa to je prepovedano, to je vprašanje ko je lahko, mislim, ko je prepovedan. To se ne sme spraševati, to je, ne moreš ti mene pogojevati s tem kak kdaj bom jaz rodila.” (FG5, 4)

Celotno zadevo dodatno otežuje tudi pomanjkanje navdušenja in volje za delo na strani udeležencev, ki je po njihovem mnenju logična posledica težke situacije in nemogočih pogojev za delo:

“Saj to je logično, saj v gostinstvu tud 12 ur med šihtom ne sme bit, normalno da če delaš zvečer pol si pa si zjutri v zmeni, pa si enga menjal, veš da greš na šiht, pač se ne prijavi, okej kul, ampak to je moja dobra volja do firme kaka dobra volja od firme katere koli kjer koli sem bla, ne, je pa bla do mene, moja stimulacijo ali pa nagrado tisto bi mi vzeli, ker sem jaz mogoče kavo si nalil, ker pač ne vem oni rabijo zaj šparat, nimam besed. Ne saj pol jaz tut nimam volje ne, nimam...« (FG5, 4)

Ključno vlogo pri odločitvi za vključitev v trg dela pa ne igrajo samo eksterni pogoji, ampak tudi individualne percepcije udeležencev. Po njihovem mnenju so pripadniki nove generacije, takšne, ki je prilagojena na nove oblike kapitalizma, saj za razliko od starejših generacij bolje vedo, kaj se spleča in kaj ne:

»Kak pa je plačilo glede na izobrazbo na primer, ok, jaz nisem zdaj izobražena, neki pač jaz delam, pač pri meni je bilo neznanje ne, jaz pa drugač pri določeni izobrazbi tudi ne bi pol sprejela nek plačilni razred, če sem se trudla pa v šolo hodla, ko je meni ful težko.« (FG5, 4)

»Ne vem, jaz sem zadnjič čula en primer ne, na primer ne imajo delo v proizvodnji in majo normo. Zakaj on čaka pa počasi dela na šihetu, da bo ura 10? z razlogom da ne bi presešel norme, ker se mu ne spleča 5 procentov dobi stimulacije na preseganj ,preseženo mislim na več ur, če pa ne dosežejo norme, dobi pa 50 € trga. Se njem spleča toliko več delati? Veš, da bo raje zabušaval tam do 10ih da naredi tisto normo, ko jo mora, trgati mu ne bojo za tistih 5% pa se ne bo sekiral.« (FG5, 2)

»Zdaj v tej službi, ko sem zdaj bil, je bila izobrazba glede na delo se pravi tolko kot si naredil, tolko si dobil potem tudi plačan, aaaa kar je sicer super.« (FG5, 6)

»Je pa zelo, zelo tekmovalno ne in na nek način začutiš ta pritisk od določenih ljudi, ko pač tudi ne cenijo mogoče te meritokratične drže, pa mogoče cenijo bolj kaj drugega. Ampak jaz sploh ne zamerim, jaz sem pač rekel, okej, zdaj je blo to konc, a zdaj ta NEET jaz poznam ogromno, mislim ogromno, en par ljudi, ki so tut v tem not, pa ne samo eno leto, ampak že ful časa ne. Pa nekak, saj se prilagodijo na ta nižji standard, ki ga potem dobiš.« (FG5,6)

Med ključne pogoje po njihovem mnenju spadajo medosebni odnosi na delovnem mestu. Ti so velikokrat celo bolj pomembni kot delo samo:

»....v tem stilu. Ee, sicer jaz tudi nisem delal striktno tisto kar sem mislil da bom ne, sem itak valda vse mogoče delal, pač tak, to niti me ne moti tok zlo. bolj me moti ful avtoritarni neki strogi hierarhični sistem. Tak da jaz se probam izognit temu in mi je veliko bolj pri srcu to neko prostovoljno tem prostovoljstvo v tem smislu, da nisi plačan, mogoče zato, ampak da še vse'en imaš neko srečo od tega. Je pa res, da to ne morejo vsi delat, kar rabiš imet neko neko zalogo, jaz tut če ne bi imel določenih prihodkov, verjetno ne bi mogel na ta način vzhajati. (FG 5, 6)

Glavno težavo vidijo običajno vidijo v sistemu, ki po je njihovih besedah vzpostavljen tako, da se posameznik mora podrediti, česar pa vsak ne zmore:

»Finančna definitivno, zaradi tega tudi večina ljudi mogoč kot si ti rekel, da veliko ljudi ni v NEET, glih zaradi finančnih težav, zaradi tega ker vejo da če bodo šli ven iz službe, da bojo kmalu bili v finančnih težavah. Poznam tam v Hoferju enga tipa kože, ne vem, 4 leta berači konkretno, pa on bi lahko rekel, da je tut v NEET, ampak on je dejansko še...«(FG5, 6)

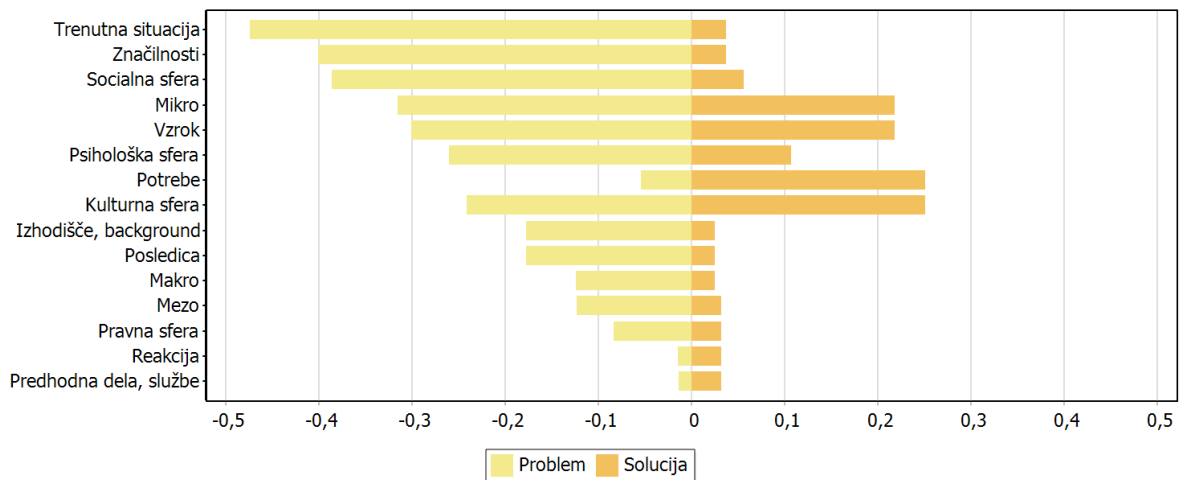
»Sistem je tko naret ne, tak je že tisočletja ne morš ti tuki en posameznik nič spremenit, če hočeš, pa delati to, kar želiš, pa tut ne moreš zdaj ne po svoje delat.« (FG5, 4)

»Ja lahko delaš po svoje, jaz glih delam zato da delamo svoje, dejansko jaz pač hočem iz sistema iti in narediti tam v bistvu svoji svoj posel. Ne jaz nočem službe, hočem svoj posel in pač že dolg mi je jasn, kaj delam tuki in.« (FG5, 5)

3.3 Predlogi rešitev

Eden od osnovnih projektnih stebrov v fokusnih skupin predstavljalo narativi o rešitvah, ki so za udeležence relevantni oziroma potrebni. Ker se ti narativi prepletajo z narativi o problemih, smo jih analizirali v povezavi z drugimi aspekti:

Slika 33: Odnos med percipiranimi problemi in rešitvami

Iz grafikona je razvidno, da so stališča glede percipiranih problemov in rešitev v specifičnih kontekstih kompleksna oziroma sestavljena. Medtem, ko so že omenjena področja, kot je na primer percepcija trenutne situacije, za udeležence predominantno problematična, pa se tudi področja, v katerih je mogoče zaslediti predloge rešitev. Kot prvo je potrebno poudariti, da udeleženci vidijo svoj lasten individualni nivo kot vir problemov, hkrati pa tudi kot vir potencialnih rešitev:

»(sama) Pridem na tečaj, tu in mislim, da, da učim jezik...« (FG25-3)

»Razmišljal sem, lahko bi (sam) organiziral neke stvari, ki jih v Sloveniji recimo še ni... (s pogodbo za nedoločen čas) lažje gre življenje naprej ne, recimo tut kredit lahko bi začel, ne vem, bom želel hiško delati in tak naprej, ne. In nimaš pa nič niti kredita ne moreš dobit ne, nič. Tako da ja zdaj, če pa to ne bo, pa pač grem nekaj delat, kar bo ne vem gradbeništvo karkoli, gostinstvo.«(FG26-7)

»Ja pa takle bom reko, jaz si aktivno iščem službo trenutno v teh fohih, v katerih sem izobražen. Drugače pa zdajle tak al tak si delam še prekvalifikacijo, tak da ja. Bom pa rekel, tko se pa dolgoročno mislim, da to tko ne gre.«(FG 5, 3)

»Ja služba mi je neko zadovoljstvo, da sem nekaj doprinesel, da se mogoče komu pomagal, ne? Da sem izboljšal, mogoče celo, da malo bi rekel, klišejsko, ampak izboljšal svet ne. To jaz kot vzgojitelj lahko marsikaj narediš, zdaj mi pa to manjka ne?«(FG21-7)

Velika večina udeležencev je pripravljena delati in je izrazila angažma tudi na nivojih, kot sta na primer prostovoljstvo in pomoč. So pa vsi izrazili izjemno potrebo po boljši zakonodajni informiranosti in pravni pomoči in podpori:

»Ne, se povsem strinjam, da bi mogli bolj pravno tukaj pa to nas malo izobrazit tudi v tem poznavanju teh stvari, naših pravic pa to pa smo ravno pri tem baje, da mi imamo za zelo neurejene odnose, kar mislim, da v Sloveniji je stanje alarmantno. Samo noben o tem ne govori, nas v službi pa to, če imamo mi inšpekcijo, če imamo to, kar ljudje prijavljajo. To sem čul od ene osebe tak da prijave so tak, zakaj noben to tak mal ne gleda? Mislim, ne takle bom rekel, ker mi je zelo zanimivo. Jaz če grem 5 km na uro čez kot 50 na uro ne, jaz bom kazen dobo, to so takse se da izmerit ne da si res bil prekršku pa to, za kaj se pa tam ne da? Mislim zakaj, ne razumem zakaj nimajo boljše kontrole saj imamo tehnologijo.« (FG5, 3)

Tovrstna podpora za njih ne pomeni le boljše informiranosti ampak način prepotrebne opolnomočenja:

»Ko ti te stvari veš, pol se znaš ti tudi mislim, postaviti za sebe oziroma veš, kje lahko oni grejo pa kam ne smejo in če ti rečeš, ne dovolim, delodajalec ne bo, te bo spoštoval. To je problem, ker mi pa dovolimo ker ne vemo in zato pride do tega...«(FG5, 4)

Zraven lastnega pravnega in zakonodajnega opolnomočenja pa udeleženci zagovarjajo tudi stališče, da je potrebno več inšpekcijskega nadzora, saj bo to postopoma privedlo do manj kršitev s strani delodajalcev:

»Okej, jaz, jaz bom pa nekaj rekel inšpekcija je men, se strinjam bolj poostren nadzor pa vse, ampak nekaj deluje vedno. Zakaj pa ne bi koga pod krinko sem noter pošiljal?«(FG5, 3)

V zadnjem sklopu fokusnih skupin je struktura srečanja predvidevala sondiranje želja in vizij potencialnega prispevka projekta PreseNEETi.se. V tem delu se udeleženci na post-it lističe napisali svoje želje in predloge za aktivnosti v projektu. Ti predlogi so bili predstavljeni v skupini, in drugi udeleženci so se lahko do njih opredelili v skupinski diskusiji. Med predlogi prevladujejo predvsem delavnice na temo mehkih vsebin, eksplicitno in konsistentno pa so se v vseh fokusnih skupinah pojavili naslednji konkretni predlogi:

- jezikovne delavnice, v katerih bi se udeleženci naučili ustrezne rabe jezika
- komunikacijske delavnice, v katerih bi se udeleženci naučili komunikacijskih spretnosti in konstruktivnega reševanja konfliktov
- podjetniške delavnice, v katerih bi se udeleženci seznanili z osnovnimi elementi podjetništva,

- delavnice socialnih veščin, v katerih bi se udeleženci naučili spretnosti čustvene inteligence, vzpostavljanja dobrih odnosov, shajanja z lastnimi stiskami in drugimi vsebina s področja socialnih veščin.

4 Sklep s priporočili

Iz predstavljenih rezultatov in ugotovitev izhajajo naslednja priporočila za oblikovanje aktivnosti v projektu PreseNEETi se:

Uporaba fokusnih skupin in spletnih orodij se je za večino udeležencev iz populacije NEET pokazala kot neučinkovita. Veliko pripadnikov te populacije ima izjemno omejene jezikovne spretnosti in nizek kulturni kapital, izražanje pa dodatno otežujejo socialne anksioznosti. Na tem temelji predlog, da se za raziskovanje v tej populaciji uporabljajo individualne raziskovalne metode (npr. delno standardizirani oziroma globinski intervjuji).

Populacija NEET z vidika ozadja posameznikov ni homogena. Kljub temu, da to zahteva individualizirano obravnavo, pa na ravni ozadja obstajajo nekateri skupni imenovalci, na katerih temeljijo naslednja priporočila:

Metodološka raven:

- 1.) Za udeležence, pri katerih je status NEET vezan na težave socio-kulturnega okolja, je potrebno (1) oblikovati nabor možnost za socio-kulturno intergacijo (npr. mehke vsebine vezane na integracijo) in (2) dostop do pravno-zakonodajnega svetovanja, ki bo zagotovilo njihovo opolnomočenje na trgu dela.

Mikro nivo

- 2.) Za udeležence, pri katerih je status NEET vezan na psiho-fizično zdravje, je potrebno zagotoviti (1) ohranitev obstoječih socialnih transferjev (2) oblikovati nabor mehkih vsebin, ki bodo komplemetarne uradnim zdravstvenim in medicinskim programom (npr. mehke vsebine na temo socialnih interakcij, čustvovanja...) in (3) zagotoviti dostop do vsebin, ki bodo omogočale postopno in dozirano nabiranje izkušenj za integracijo na trg dela (npr. dozirano razvijanje lastnih podjetniških idej v kontroliranem in varnem okolju);
- 3.) Za udeležence, pri katerih je status NEET vezan na serijo kariernih in biografskih odločitev je potrebno (1) oblikovati nabor vsebin in aktivnosti, ki bodo preko njihove prostovoljne

participacije omogočile fleksibilnost, ki si jo udeleženci želijo in jo potrebujejo za navigacijo na trgu dela, (2) oblikovati nabor mehkih vsebin, ki bodo omilile njihove idiosihnkrateške težave in olajšale socialne interakcije (npr. komunikacijske delavnice in (3) ustvariti priložnosti za realizacijo lastnih podjetniških idej.

Mezo nivo:

Delo v institucijah, ki se ukvarjajo s to populacijo mora biti prilagojeno na način, da bo zagotavljalo (1) informiranost in (2) opolnomočenje ob upoštevanju prej omenjenih omejitev pripadnikov populacije NEET. Ker med te omejitve spadajo predvsem socialna anksioznost, nizek kulturni kapital, omejene komunikacijske in jezikovne kompetence in psihološka fragilnost, bi bilo delo v institucijah potrebno prilagoditi na način, da bodo formalni postopki izpeljani na populaciji prilagojen način, saj je to edina pot, da bodo programi namenjeni tem posameznikom učinkovito realizirani.

Marko nivo:

Na državnem nivoju bi bilo potrebno:

- 1.) ohraniti oziroma okrepiti socialne transferje, ki so vezani na mlade, katerih status NEET izhaja iz zdravstvenih težav,
- 2.) pospešiti in olajšati pravne postopke za vzpostavitev stanja, v katerem bodo lahko mladi, katerih status NEET temelji na socio-kulturni integraciji, lažje pridobili pogoje za zaposlitev oziroma,
- 3.) podpreti programe, ki preko že omenjenih mehkih vsebin komplementarno delujejo na že obstoječe programe za mlade NEET in
- 4.) uvesti nekoliko več specifičnega inšpekcijskega nadzora, ki bi na trgu dela odpravil težave pri zaposlovanju oziroma ohranjanju zaposlitve za mlade, za katere je nevarnost, da bodo pristali v NEET.